

Verschijnt twee maal per jaar
**Nederlandse
Vereniging voor
Vlaggenkunde**

Vlag! 24

Vlaggentijdschrift
Vexilla Nostra

24/282 voorjaar 2019

De NVvV te gast bij de Dokkumer Vlaggententrale

Colofon

Vlag! 24/282
Jaargang 53
Voorjaar 2019
ISSN 1877-167X

Vlag! is (sinds 2009) de voortzetting van het Vlagentijdschrift *Vexilla Nostra* van de Nederlandse Vereniging voor Vlaggenkunde. Het verschijnt twee keer per jaar.

De Nederlandse Vereniging voor Vlaggenkunde (NVvV) werd op 19 maart 1966 opgericht met als doel de mensen bijeen te brengen met een interesse voor vlaggen en vaandels, zowel Nederlandse als die in het buitenland. *Vexilla Nostra* was het vanaf de start het verenigingsorgaan. De NVvV is de oudste vlaggenkundige vereniging in de wereld.

Bestuur:

Davied van Berlo (voorzitter),
Marcel van Westerhoven (secretaris),
Willem van Zon (penningmeester),
Theun Okkerse (vice voorzitter),
Jaap Groen (lid).

Vlag! wordt toegezonden aan de leden van de Nederlandse Vereniging voor Vlaggenkunde. Aanmelden voor lidmaatschap van de NVvV (minimaal € 25 per jaar) kan bij secretaris Marcel van Westerhoven, Willemsbos 89, 2134 EC Hoofddorp.
Per email: secretaris@vlaggenkunde.nl.
Rekening nummer (IBAN): NL94 INGB 0001 3234 45.

Online:

De Nederlandse Vereniging voor Vlaggenkunde is ook te vinden op het internet.
www.vlaggenkunde.nl.

Facebook:

<https://www.facebook.com/groups/vlaggenkunde/>
En op Twitter: <https://twitter.com/vlaggenkunde>

Redactie Vlag!:

Daan van Leeuwen, Theun Okkerse (vormgeving en beeld),
Jos Poels (hoofdredacteur),
Wim Schuurman.

Vaste medewerkers:

dr. Willem van Ham, Hans Horsting,
Marcel van Westerhoven.

Postadres:

Eemsteynplein 7
3312 JA Dordrecht
email:
jospoels@btinternet.com

Grafische vormgeving:

Theun Okkerse c/o Pictoright

Printwerk en verzending:

RAD Dordrecht

De redactie doet er alles aan om de informatie in Vlag! zo accuraat mogelijk te doen zijn. Het NVvV-bestuur en de redactie zijn niet verantwoordelijk voor eventuele fouten en (politieke) meningen in de artikelen. De artikelen vallen onder de verantwoordelijkheid van de desbetreffende auteurs.

© Het copyright van de artikelen in dit blad berust bij de auteurs. Niets uit de uitgave mag worden vervoerdigd, opgeslagen in een elektronisch databestand of openbaar gemaakt door middel van druk, fotokopie, microfilm of anderszins zonder schriftelijke toestemming van de uitgever.

© No part of this magazine may be reproduced in any form by print, photoprint, microfilm or any other means without written permission of the publisher.

Kobaltblauw

Vlaggenkundigen zien graag vlaggen uitgestoken. Zolang het maar geen reclamevlaggen zijn, maar vlaggen die een land, volk, provincie, streek, gemeente of dorp symboliseren. Hoe meer variatie des te interessanter en mooier het gezicht.

Nederland heeft al zijn drie vlaggendagen volgepropt in ruim één week, eind april, begin mei. Dit rood-wit-blauwe vlaggenfeest is weer net achter de rug. Op Koningsdag met de oranje wimpel erbij, een wereldwijd unicum.

Het land was lange tijd verdeeld over de kleur van de bovenste baan van de Nederlandse vlag. Die was weliswaar rood, maar moest die niet oranje zijn? Koningin Wilhelmina maakte in februari 1937 een einde aan die politieke strijd. Rood is sindsdien dé kleur van de bovenste baan van de Nederlandse driekleur.

Bij alle vlaggenpracht van de afgelopen weken lijkt het wel of er zich een nieuwe vlaggenstrijd aan het ontwikkelen is. Vlaggenkundig een interessante strijd. Het is weliswaar geen politieke strijd, maar deze keer is het een esthetische, over wat mooi is. Over de tint van het blauw in de vlag. Tijdens de vlaggendagen hingen vlaggen uit met allerlei tinten blauw. Weliswaar geen lichtblauw, want dan zou het om de Luxemburgse vlag gaan. Het blauw in de onderste baan hoort kobaltblauw te zijn. Wat is dat precies? Dat is weliswaar donkerblauw, maar hoe donker? Het is maar wat de vlaggenfabrikant denkt wat kobaltblauw is. Dat is tegenwoordig een donkerder blauw dan een tijd terug. In de mode van vandaag wordt dat als donkerblauw als 'mooi' beschouwd.

De Nederlandse vlag heeft nog altijd geen wettelijke ondergrond. Nergens staat omschreven hoe de kleuren rood, wit en blauw in de vlag moeten staan. Desalniettemin heeft de regering in november 1958 haar kleuren laten vastleggen door het Nederlands Normalisatie Bureau volgens het CIE-specificatiesysteem. Er is echter amper nog een vlaggenfabrikant te vinden die weet hoe dat systeem uit 1931 precies werkt. Vandaar de vrijheid in het bepalen van wat precies de tint van kobaltblauw is. Het wordt tijd dat op zijn minst de kleuren van de vlag worden vastgesteld volgens een systeem dat wel wordt begrepen, zoals het Pantone-systeem.

Jos Poels

Hoofdredacteur

Plan now to attend

Hemisflag – ICV 28

July 15-19, 2019
San Antonio, Texas, USA

* Presentations Detailing
Current Vexillological Research

* Tour of
Whitney Smith Flag Research Center
Collection

* Meet Vexillologists from
Around the World

More information at
<https://texflags.org/hemisflag.htm>

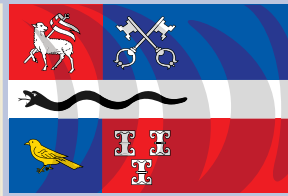
NIEUWS

4 De vlag uit voor...

Vlaggen in het nieuws, in binnen- en buitenland. Onder meer een online stemming voor een vlag voor het Franse eiland Martinique.

BINNENLAND

6 De Ronde Venen

MARCEL VAN WESTERHOVEN beschrijft hoe vijf opgeheven gemeenten zich allemaal terugvinden in een nieuwe, in 2016 vastgestelde gemeentevlag.

8 Drenthe

HANS IJSBRANDY vond in het Drents Archief de zes ontwerpen van mr. Gerlof Bontekoe uit 1948 voor de provincievlag van Drenthe. Hij dacht aan vierpuntige sterren.

12 Benelux

JOS POELS zocht uit wat de status van de in 1951 gepropageerde Benelux-vlag, een combinatie van de vlaggen van België, Nederland en Luxemburg.

BUITENLAND

14 Vojvodina

WIM SCHUURMAN vraagt zich af, en beantwoordt, waarom de Servische zelfstandige provincie Vojvodina drie vlaggen nodig heeft. Er zijn er onlangs twee bijgekomen.

16 Het Museumstuk

Het Scheepvaartmuseum in Amsterdam heeft een vlaggenkaart uit 1782 met de toen door de keizer erkende vlaggen van de Oostenrijkse Nederlanden.

18 Kalat

WIM SCHUURMAN kijkt terug op de deling van India en Pakistan in 1947. Het vorstendom Kalat wilde bij geen van beide, maar werd gedwongen in Pakistan op te gaan. Het zorgde in elk geval voor een rijke variatie aan vlaggen.

24 Markiezenarchipel

JOS POELS ontdekte de nieuwe vlag van de Markiezenarchipel, een onderdeel van Frans Polynesië. Het tatoeage-genootschap van de eilanden groep had een zegje in het eindresultaat.

VLAGGENKUNDE

26 Davied van Berlo

HANS HORSTING wil van Davied van Berlo, de nieuwe voorzitter van de Nederlandse Vereniging voor Vlaggenkunde, weten welke plannen deze met de club heeft.

28 Vlaggenproductie

INA POTIEK ging bij de Dokkumer Vlaggencentrale kijken hoe daar vlaggen worden gemaakt, en van wat voor soort materiaal.

30 NVvV-bestuur

Het bestuur van de Nederlandse Vereniging voor Vlaggenkunde vertelt wat er zoal speelt binnen de vereniging.

31 Hijsen of niet?

Hoe hangt de vlag er voor De Ronde Venen bij? Is die het waard gehesen te worden? Of is het geen gezicht? Drie meningen.

32 Afgevlagd

THEUN OKKERSE vangt in beelden hoe in Nederland vlaggen worden gebruikt.

Namibië Het parlement van Namibië heeft een wet aangenomen die het staatswapen, volkslied en de presidentiële standaard van het land vaststelt. In de wet wordt de landsvlag niet omschreven – die is vastgesteld in artikel 2(1) en Bijlage 6 van de grondwet uit 1990 – maar wordt

wel het gebruik ervan geregeld. De National Symbols of the Republic of Namibia Act, 2018 (Act No. 17, 2018) werd door de president getekend op 21 december 2018, en gepubliceerd in de *Government Gazette of the Republic of Namibia* van 28 december.

In de beschrijving van de nieuwe presidentiële standaard, welke ook het staatswapen draagt, worden en passant wél de kleuren van de nationale vlag vastgesteld. Volgens de Pantone-standaard zijn die blauw (PMS 294c) geel (PMS 116c), groen (PMS 347c) en rood (PMS 186c). Aan de totstandkoming van de wet hebben de Zuid-Afrikaanse vlaggendeskundigen Fred Brownell en Bruce Berry meegewerkt.

Haarlemmermeer Op nieuwjaarsdag ontstond in Noord-Holland de nieuwe gemeente Haarlemmermeer door het samengaan van de oude gemeenten Haarlemmermeer en Haarlemmerliede en Spaarnwoude.

Burgemeester Onno Hoes hees de nieuwe gemeentevlag op 2 januari 2019 voor het stadhuis. De vlag is een combinatie van de vlaggen van de twee samengevoegde gemeenten. Haarlemmermeer heeft niet gewacht tot de samenvoeging een feit was om het proces in gang te zetten om nieuwe gemeentelijke symbolen te krijgen. Dat proces werd al in het voorjaar van 2017 in gang gezet, waardoor het nieuwe Haarlemmermeer de zoektocht bij de start achter de rug had.

Bangsamoro In een op 21 januari 2019 gehouden referendum zijn de inwoners van het deel van het Filippijnse eiland Mindanao dat moslim is, in meerderheid akkoord

gegaan met de instelling van de autonome regio Bangsamoro. Alleen de inwoners van het eiland Sulu waren tegen autonomie.

In het autonomiestatuut is opgenomen dat de inwoners van de regio hun eigen vlag mogen uitsteken, naast die van de Filippijnen. Bangsamoro heeft al sinds juni 1992 een blauw, wit, rode vlag met elementen die verwijzen naar het moslim-karakter van de regio. Het is niet duidelijk of de autonome regio de vlag behoudt of gaat veranderen.

Chuuk Het onafhankelijkheidsreferendum van Chuuk werd twee weken voordat het op 5 maart 2019 zou worden gehouden, voor onbepaalde tijd uitgesteld.

Het is de tweede keer dat gouverneur Johnson Elimo het referendum uitstelt. Hij deed dat ook al in 2015. De gouverneur vindt dat er beter nagedacht moet worden over de gevolgen van een mogelijke verbreking van de banden met de Federale Staten van Micronesië.

Chuuk is één van de vier deelstaten van de federatie. Micronesië werd tot 1986 door de Verenigde Staten bestuurd als een trustgebied van de Verenigde Naties. Met de onafhankelijkheid van Micronesië sloten de VS een associatieverdrag met de eilandstaat. Vooral onder de ouderen in Chuuk, dat in bevolking de grootste van de vier deelstaten is, heerst het gevoel dat ze te weinig zien van de dollars die de VS binnen brengen. De vlag van Chuuk, dat tot 1989 Truk heette, werd op 3 oktober 1979 vastgesteld. De 38 sterren staan voor de 38 gemeenten van Chuuk.

Utah Utah behoort tot de pakweg 20 Amerikaanse staten waar je heel goed moet kijken hoe zij eruit ziet. Die moeilijk te herkennen vlaggen zijn allemaal blauw, met daarop het zegel van de staat.

Tot nog toe heeft geen enkele

Amerikaanse staat de wil en de moed gehad haar vlag herkenbaarder te maken. Utah heeft echter begin maart 2019 heel voorzichtige stappen gezet om eens kritisch naar de vlag te kijken. Het Huis van

Afgevaardigden nam een resolutie aan om een commissie te benoemen, die gaat bekijken of Utah een nieuwe vlag nodig heeft. Het heeft echter niet tot taak een eventuele nieuwe vlag te ontwerpen. Utah werd in 1896 de 45-ste staat van de Verenigde Staten. De vlag werd in 1911 vastgesteld en werd laatstelijk in 2011 nog ietsjes gewijzigd. Het zegel van Utah wordt op de vlag van Utah geflankeerd door een Amerikaanse adelaar en twee Stars and Stripes.

BIOT Het Verenigd Koninkrijk heeft het Brits Indische Oceaanterritorium (BIOT) in 1965 illegaal afgesplitst van Mauritius, destijds nog een Britse kolonie. In

een niet-bindende uitspraak bepaalde op 25 februari 2019 het Internationaal Gerechtshof in Den Haag dat Londen het gebied “zo snel mogelijk” teruggeeft aan Mauritius. Groot-Brittannië verhuurt het groot-

Martinique De bevolking van het Franse eiland Martinique in het Caraïbisch gebied heeft rond de jaarwisseling de kans gehad om de toekomstige vlag van het eiland te ontwerpen.

Er kwamen rond de tweehonderd ideeën bij het eilandbestuur binnen. Drie ontwerpen kwamen op de shortlist terecht, waarop via internet kon worden gestemd. In

mei wordt de uitslag van de wereldwijde stemming bekend gemaakt.

Niet alle eilandbewoners zijn het eens met de verkiezing van wat de officiële vlag van Martinique moet worden. Begin april is er een handtekeningenactie op internet gestart om de eilandregering te bewegen om de groen-zwarte vlag met de rode broekings-

driehoek tot officiële vlag aan te wijzen. Deze vlag, die in de jaren '70 van de vorige eeuw opkwam, wordt met name door de zwarte (ex-slaven) gezien als emancipatie-symbool.

Ten onrechte wordt vaak gedacht dat het de vlag is van de onafhankelijkheidspartij Mouvement Indépendantiste Martiniquais.

ste eiland, Diego Garcia, aan de Verenigde Staten, die het als een militaire basis gebruiken. De inwoners van het eiland werden 50 jaar geleden gedwongen naar Engeland te verhuizen. Koningin Elizabeth II verleende het BIOT, dat geen permanente inwoners heeft, desondanks op 2 augustus 1990 een eigen vlag.

Leeuwarden Leeuwarden heeft op 29 maart 2019 een nieuwe vlag aangenomen. Met het besluit van burgemeester en wethouders werd de vlag, die sinds 1 augustus 1947 over de Friese hoofdstad wapperde, overbodig verklaard. Die oude

vlag bestond uit vier even hoge banen blauw en geel en was destijds geïnspireerd op de vlag die voor Leeuwarden voorkomt in het oude handschrift van Hesman uit circa 1700.

Na de opname van het noordelijk deel van Boarnsterhim in 2014 bij Leeuwarden werd de behoefte gevoeld om het wapen en de vlag van de Friese hoofdstad te herzien. Hierbij werd de hulp ingeroepen van de Fryske Rie foar Heraldiek, de Friese autoriteit op het gebied van wapens en vlaggen. Het gemeentewapen kreeg schildhouders. Het azuurblauwe wapenschild heeft een goudgele leeuw. Dat beeld is nu op de vlag gezet. Aan de stokzijde staan twee smalle rood witte banen, die herinneren aan het oude gebied Oostergo. Leeuwarden was daarin een belangrijk plaats.

Jordanië Het ministerie van Industrie, Handel en Toelevering van Jordanië heeft op 29 maart 2019 de landsvlag en het staatswapen gere-

gistreed bij de Wereldorganisatie voor Intellectueel Eigendom (WIPO) in Geneve.

Volgens artikel 6ter van het Verdrag van Parijs van 20 maart 1883 tot bescherming van de industriële eigendom moeten alle 177 bij de WIPO aangesloten landen de daar geregistreerde vlaggen en wapens beschermen tegen industrieel misbruik. Artikel 6ter werd in 1967 aan het Verdrag van Parijs toegevoegd.

De Jordaanse vlag is al sinds 16 april 1928 in gebruik, toen het land als Transjordanië door het Verenigd Koninkrijk werd bestuurd als een mandaatgebied. Nederland heeft zijn symbolen nog niet geregistreerd bij de WIPO.

Soedan Het

Soedanese leger heeft op 11 april 2019 president Omar Hassan al-Bashir afgezet en gearresteerd. De militairen willen twee jaar aan de macht blijven.

Daarna zullen er verkiezingen plaatsvinden. Al-Bashir was dertig jaar aan het bewind. De maanden voor de militaire staatsgreep hebben duizenden mensen gedemonstreerd tegen de president, die zelf 1989 zelf aan de macht kwam bij een staatsgreep.

Het is nog onduidelijk of de machtswisseling gevolgen heeft voor de vlag van het land. Bij de demonstraties werden hoofdzakelijk vlaggen (pan-arabische kleuren rood, wit, zwart met groene driehoek) meegedragen die Soedan op 20 mei 1970 aannam. In mindere mate werden er echter ook vlaggen gespot uit de periode 1954-1970 (blauw, geel en groen) en van vóór 1954 (de zogenaamde Mahdi-vlag, zwart, rood en groen met op het midden een witte, liggende wassenaar waardoorheen een speer steekt). □

Lam, sleutels, vink, zuilen en slang

De rijkelijk gevulde vlag van de gemeente De Ronde Venen

De Utrechtse gemeente De Ronde Venen is een conglomeraat van in totaal vijf ooit zelfstandige gemeenten. Die hebben allemaal met een eigen symbool een plek veroverd in de vlag die in 2016 werd aangenomen, vijf jaar nadat de gemeente binnen haar huidige grenzen vorm kreeg.

Door MARCEL VAN WESTERHOVEN

In het veengebied van noordwest Utrecht ligt de gemeente De Ronde Venen. De naam is eeuwenoud en op kaarten is eenvoudig te zien waar die vandaan komt: de verkaveling heeft een cirkelvormig patroon, bepaald door de omliggende wateren. Na de fusie van de drie gemeenten Mijdrecht, Vinkeveen en Waverveen (al in 1841 samengevoegd) en Wilnis bestond er sinds 1989 al een gemeente met de naam De Ronde Venen, met een officieel wapen, maar zonder officiële vlag. Dat laatste veranderde toen De Ronde Venen in 2011 werd uitgebreid met de gemeente Abcoude. Pas vijf jaar na deze laatste fusie nam de raad een gemeentevlag aan, die volledig is gebaseerd op het nieuwe gemeentewapen.

De drie gemeenten die in 1989 werden opgeheven, voerden alle drie officiële vlaggen. Abcoude had geen vlag. Een speurtocht op internet leverde toch een plaatje van een vlag voor Abcoude op. Daarvoor moeten we echter naar België; verderop meer hierover.

Het nieuwe wapen

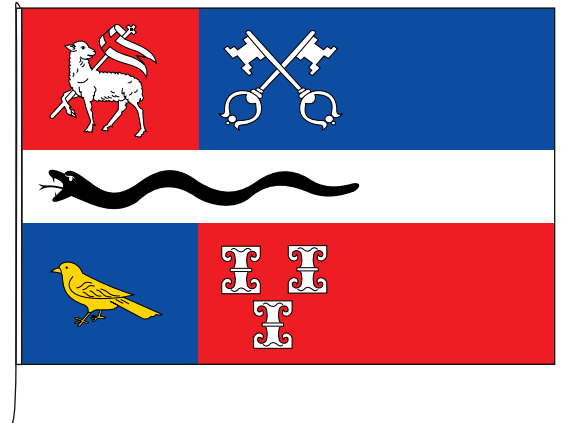
Aan de gemeente De Ronde Venen is bij Koninklijk besluit van 30 augustus 2016, nr. 2016001314, een wapen (Afbeelding 1) verleend, waarvan de omschrijving luidt:

Gevierendeeld; I in keel een [omziende] Agnus Dei van zilver; II in azuur twee schuingekruiste sleutels van zilver; III in azuur een vink van goud; IV in keel drie zuilen van zilver, geplaatst 2 en 1. Over alles heen een versmalde dwarsbalk van zilver, beladen met een slang van sabel. Het schild gedekt met een gouden kroon van drie bladen en twee parels.

1. Koning Willem-Alexander verleende De Ronde Venen op 30 augustus 2016 een nieuw wapen.

De Hoge Raad van Adel, die het wapen ontwierp, gebruikte als basis het wapen van het voormalig grootwaterschap De Ring der Ronde Venen uit 1963. Daarin stonden al het Lam Gods (Agnus Dei) voor Mijdrecht, drie bomen voor Wilnis, de vink voor Vinkeveen en de drie zuilen voor Abcoude-Baambrugge. In het oude wapen van de gemeente De Ronde Venen van voor de fusie met Abcoude in 2011 kregen het Lam en de vink een plek. Die

2. De gemeentevlag van De Ronde Venen is op 24 november 2016 door de raad omschreven als: 'Bijgevoegde gemeentevlag'.

hebben ze ook in het nieuwe wapen weten te behouden.

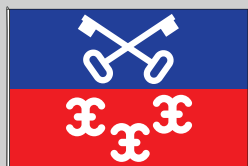
Wilnis werd in het oude gemeentewapen van De Ronde Venen niet door bomen vertegenwoordigd, maar door een slang die ook in het gemeentewapen van Wilnis voorkwam. Deze slang heeft ook zijn weg in het nieuwe wapen weten te vinden. Naast de terugkerende zuilen van Abcoude-Baambrugge, in het vierde kwartier, zijn als vijfde element in het tweede kwartier de sleutels van Abcoude-Proostdij opgenomen, dat in 1941 samen met Abcoude-Baambrugge fuseerde tot Abcoude. De rangschikking van sleutels boven en zuilen onder was al te zien in het gemeentewapen van Abcoude. Zo is in de rechterzijde en de dwarsbalk het oude De Ronde Venen weergegeven en in de linkerzijde Abcoude.

Het wapen is voorzien van de gebruikelijke gemeentekroon.¹

De symbolen vormen qua betekenis een mix van geestelijke instituten, sprekende elementen en een adellijke familie. Het Lam Gods was, als attribuut van Sint Johannes de Doper, het wapen van het kapittel van Sint Jan te Utrecht. Zijn proosten bestuurden eeuwenlang de hoge heerlijkheid Mijdrecht.

De proosten van een ander Utrechts kapittel, dat van Sint Pieter, beheerden de heerlijkheid Abcoude-Proostdij. Dit kapittel gebruikte schuingekruiste sleutels, de geijkte attributen van Sint Petrus.

Voor Vinkeveen spreekt de vink vanzelf. Het mogelijk sprekend wapen van Wilnis had bomen, een varken (zwijn) en een slang, die gezamenlijk 'wildernis' (wil'nis) zouden verbeelden. De zuilen van Abcoude-Baambrugge tenslotte vormen het wapen van het roemruchte geslacht Van Zuilen van Abcoude, dat vele bezittingen in

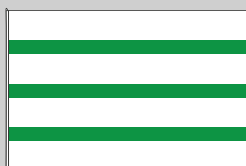
3a en 3b. Een niet-bestaande vlag voor Abcoude wapperde in Lennik, België, voor het gemeentehuis.

4. Mijdrecht stelde zijn vlag op 17 mei 1963 vast.

5. De vlag van Vinkeveen en Waverveen was in 1973 ontworpen door de Hoge Raad van Adel.

6. De vlag van Wilnis was een ontwerp van Klaes Sierksma.

het Nedersticht had, waaronder Baambrugge. Ook dit familiewapen is dus sprekend.

De nieuwe vlag

Bij gemeenteraadsbesluit van 24 november 2016 werd de vlag (Afbeelding 2) vastgesteld, met als enige toevoeging "Bijgevoegde gemeentevlag vast te stellen."² De Hoge Raad van Adel kwam later met de volgende omschrijving op de proppen: *Drie banen waarvan de hoogten zich verhouden als 2 : 1 : 2, de bovenste en onderste banen met afwisselende kleuren rood en blauw en de middelste baan wit; aan de broekzijde op het rode vlak een omziende witte Agnus Dei en in het blauwe vlak een gele vink; en aan de vluchtzijde in het blauwe vlak twee witte schuingekruiste sleutels en in het rode vlak drie zuilen, geplaatst 2 en 1; in de witte baan een zwarte slang ter grootte van de helft van de vlaglengte.*³

Deze omschrijving munt bepaald niet uit in duidelijkheid. Zo staat niet vermeld dat de vlag in feite over de scheiding van broeking en vlucht is gevierendeeld van rood en blauw. Als dit onvermeld blijft, zou de vierdeling over het midden moeten lopen. Ook zijn de plaatsing van de figuren en hun grootte niet gepreciseerd. Zo zijn de figuren ter weerszijden van de verticale scheidingslijn gegroepeerd en is de slang aan de broekzijde geplaatst. Dat het kruisvaandel van het Lam Gods niet apart staat vermeld, is nog te billijken: die hoort immers standaard bij het Lam Gods. Maar dat vergeten is te vermelden dat de zuilen wit zijn is ietwat nalatig te noemen.

Het ware beter geweest de vlag als volgt te omschrijven:

"Gevierendeeld over 1/3 van de lengte van de vlag, rood en blauw, over het midden een witte baan met een hoogte van 1/5 van de vlaghoogte met aan de broekzijde een zwarte slang met een lengte van de helft van de vlaglengte; in de kwartieren, op gelijke afstand van de delingslijn, achtereenvolgens een wit omziend Lam Gods met wit vaandel met daarop een rood kruis over de schouder, twee witte schuingekruiste sleutels, een gele vink en drie witte zuilen, geplaatst 2 en 1".

Vlaggen goed omschrijven blijft lastig, zo blijkt maar weer.

Na nauw overleg met de Hoge Raad van Adel zond het gemeentebestuur een ontwerp voor een vlag in van de hand van Marco van Daalen. Deze was net, met zijn bedrijf De Vlaggenclub, naar Mijdrecht verhuisd, en had twaalf ontwerpen voor de gemeentevlag gemaakt. Alle figuren uit het wapen hebben één op één een plaats op de vlag gekregen. De Hoge Raad van Adel vond dat de gemeentevlag daardoor wel wat druk oogde, maar

deze kon niettemin de goedkeuring wegdragen, want de vlag voldeed volgens de Raad aan de vereisten. Omdat kleuren en symboliek van de vlag verder overeen komen met het wapen, wordt voor een toelichting verwezen naar die bij het wapen.

Oude vlaggen

Abcoude heeft nooit een officiële vlag gevoerd. Toch is voor Abcoude op internet een foto van een vlag (Afbeelding 3) te vinden, die samen met een rij andere vlaggen voor het gemeentehuis van Lennik in België wappert. Het gaat om een wapenvlag, waarin kleuren, indeling en symbolen uit het wapen tot een vlag zijn omgevormd. Wegens oude banden met de adellijke heersers van het Kasteel van Gaasbeek was Abcoude tot de fusie in 2011 een zustergemeente van Lennik. Kennelijk heeft Lennik een wapenvlag laten maken om zustergemeente Abcoude voor het gemeentehuis te kunnen representeren.⁴

De op 17 mei 1963 vastgestelde vlag van Mijdrecht (Afbeelding 4) had de kleuren en het Lam Gods uit het wapen, waarbij het Lam was omgewend, zoals Mijdrecht dat ook in het wapen voerde. Het Lam stond op de onderste witte baan zoals het in het wapen op een zilveren grond stond.⁵

Vinkeveen en Waverveen gebruikte een vlag (Afbeelding 5) met de kleuren blauw en geel uit het wapen van Vinkeveen en rood en geel uit het wapen van Waverveen. Op de gemeenschappelijke brede gele baan verzinnebeeldde een rij zwarte geschakelde turven als sprekend element de beide 'venen', net als in het wapen.⁶

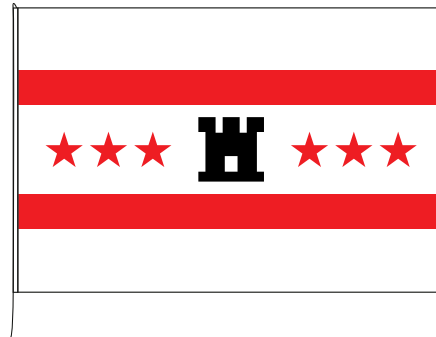
De drie smalle groene banen op wit in de vlag van Wilnis (Afbeelding 6) waren een vereenvoudiging van de drie groene bomen op zilver uit het wapen. De vlag, ontworpen door Klaes Sierksma, werd door de gemeenteraad vastgesteld op 26 november 1962.⁷ □

Zie ook *Hijzen of niet?* op pagina 31.

1. Hoge Raad van Adel, Jaarverslag 2016, p. 12-14, 's-Gravenhage 2017
2. https://derondevenen.raadsinformatie.nl/document/4570979/1/Raadsvoorstel_o8o_Vaststellen_van_een_gemeentevlag_voor_De_Ronde_Venen
3. Hoge Raad van Adel, Jaarverslag 2016, p. 16, 's-Gravenhage 2017
4. <http://www.lennik2000.be/vlaggenemhuis.htm>
5. *Vexilla Nostra* jaargang 19, nr. 133, juli/augustus 1984, p. 73
6. *Vexilla Nostra* jaargang 23, nr. 157, juli/augustus 1988, p. 71, De Hoge Raad van Adel had deze vlag ontworpen die op 10 mei 1973 door de gemeenteraad werd vastgesteld.
7. *Vexilla Nostra* jaargang 8, nr. 56, juni/juli 1973, p. 62
8. *Vexilla Nostra* jaargang 20, nr. 140, september/oktober 1985, p. 82
9. *Vexilla Nostra* jaargang 19, nr. 130, januari/februari 1984, p. 16

Bontekoe wilde vierpuntige sterren in Drentse vlag

Zes ontwerpen voor Nederlands eerste provincievlag

Drenthe was in februari 1947 de eerste Nederlandse provincie die haar vlag officieel, door middel van een besluit, vaststelde. Het initiatief daartoe kwam van de Drentse Studiekring D.H. van der Scheer, die daarvoor heraldicus Gerlof Auke Bontekoe een ontwerp had laten maken. Gedeputeerde Staten van Drenthe vonden het niet nodig om Bontekoe's vlag aan Provinciale Staten voor te leggen. Het college verzuimde daarbij echter nauwkeurig het uiterlijk van de vlag te omschrijven.

Door HANS IJSBRANDY

Het verzoek om voor Drenthe een vlag te ontwerpen kwam van Henk Prakke (Afbeelding 1). Hij was heel erg geïnteresseerd in de geschiedenis van zijn provincie. In maart 1941 had hij, om wat hij noemde "cultureel verzet tegen de bezetter" de Drentse Studiekring D. H. van der Scheer opgericht. D.H. van der Scheer verwees naar Dubbeld Hemsing van der Scheer (1791-1859), een in Drenthe bekende schrijver. Na de oorlog, in maart 1947, zou de Studiekring overgaan in het Drentsch Genootschap. Prakke had de commissaris van de koningin gepolst of deze 'in' was voor een Drentse vlag, wat deze bleek te zijn.

Prakke kende mr. Gerlof Auke Bontekoe (Afbeelding 2) Deze was burgemeester geweest van het Drentse Sleen (1927-1938) en was dat vanaf 1938 van het Friese Ooststellingwerf. Hij had ook naam gemaakt als heraldicus. Die kreeg hij toen hij in Sleen aantrad. Bontekoe's gemeente had toen nog geen wapen. Hij ontwierp het. Sleen was voor Bontekoe de eerste in een lange reeks. Of Bontekoe ook vlaggen kon ontwerpen? Een vlag voor de provincie Drenthe? Die vraag werd door de wapenkundige positief beantwoord.

Prakke en Bontekoe wisselen over het ont-

werp diverse brieven uit.¹ De eerst bekende is een memo die Prakke op 9 februari 1947 vanuit Assen verstuurd naar Ooststellingwerf:

"Amice, de vraag "provinciale vlag" is door den Commissaris in het College gebracht. Telefonisch berichtte mij de Commissaris daarop, dat Assen al een provinciale vlag bleek te hebben. Ik heb deze opmerking ontzenuwd (je kent die huldigingsvlag uit '38 wel?), maar beloofd je er op te zullen wijzen. Wij moeten nu snel verder. De belangstelling is er ('t College verzet zijn vergadering om bij ons aanwezig te kunnen zijn!). Intussen schreef mij Ben van Eysselsteijn over de idee ener Drentse vlag (meer poëtisch dan heraldisch is hij geschoold!); zijn brief hierbij ter inzage. Gaarne t.z.t. terug! De Kleur lila trekt mij overigens zéér aan voor ons doel. Karakteristiek, eigen en eruitvallend! Mag ik spoedig horen?

Hart Gr. Henk Prakke"

Met dit memo in de hand ging Bontekoe aan de slag. Hij maakte zes verschillende ontwerpen (Afbeelding 3) Het getal zes blijkt ook in de ontwerpen zelf een belangrijke rol te spelen. Drenthe kende in zijn bisschoppelijke tijd – de bisschoppen van Utrecht – zes dingspillen. Deze rechtsgebieden hebben tot 1580 bestaan. Ook de kleuren rood en wit kwamen in bijna alle ontwerpen voor, met uitzondering van één variant met geel en zwart. Rood en wit herinnerden aan de Utrechtse bisschoppen; het zijn de Utrechtse kleuren.

Bontekoe reageerde een week later, op 16 februari 1947, met een lange verhandeling over zijn uiteindelijke ontwerp in een brief naar Prakke:

"Ter voldoening aan uw verzoek om een ontwerp te mogen ontvangen voor een vlag voor de Provincie Drenthe, heb ik de eer U bijgaand

1. Henk Prakke (links), de promotor van de komst van een Drentse provincievlag. (Foto Nationaal Archief)

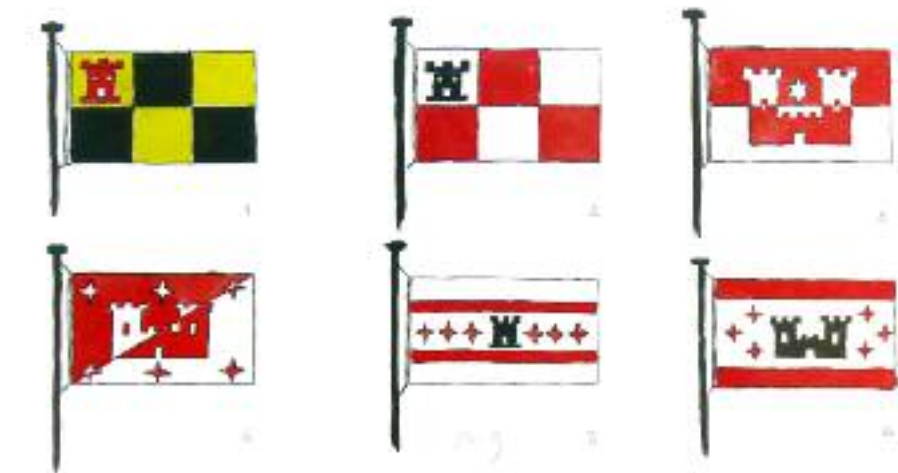
2. Gerlof Auke Bontekoe, burgemeester, heraldicus en vlagontwerper. (Foto Gemeente Ooststellingwerf)

het gevraagde te bieden. Alvorens dit ontwerp samen te stellen, heb ik het navolgende overwogen.

Tot op heden is in Drenthe nimmer een provinciale vlag in gebruik geweest. Wèl zijn er twee verschijnselen te constateren geweest, die er enigszins aan deden denken, doch hieraan mag niet de minste betekenis worden toegekend. Niettemin wil ik er hier even bij stilstaan, omdat de leek op dit gebied zoo licht in verwarring geraakt. Ten eerste heeft mr J.T. Linthorst Homan bij de officieele bezoeken, die hij als Commissaris der Koningin in Drenthe aflegde, soms een gele standaard op de auto gevoerd met een afbeelding van het wapen van Drenthe. Dit vlagje was kennelijk ontleend aan het bekende werk van T. van der Laars: "Wapens, Vlaggen en Zegels van Nederland", waarin het als afbeelding No. 161 geteekend staat. De heer van der Laars, die leraar was aan verschillende kunstnijverheidsscholen, heeft in zijn boek talloze ontwerpen voor vlaggen en wapens, geteekend door zijn leerlingen opgenomen, om den lezers inzicht te geven in de methoden der wapenkunde. Uiteraard hadden deze teekeningen geen enkele officieele sanctie ontvangen. Het bedoelde vlagje was één van deze ontwerpjes.

Ten Tweede zijn er bij het défilé op den Dam te Amsterdam ter gelegenheid van het veertigjarig regeeringsjubileum van H.M. de Koningin honderden "gemeentevlaggen" meegevoerd, die waren samengesteld uit zoogenaamde provinciale vlaggen met in den bovenhoek aan den stok een kwartier met het wapen der betrokken gemeente. Reeds eerder, en wel in een artikeltje in den Nieuwen Drentschen Volksalmanak van 1940 (pag. 141) had ik, bij de bespreking van wapen en vlag der gemeente Beilen, reeds gelegenheid er op te wijzen, dat deze vlaggen uit een oogpunt van heraldiek onbevredigend waren. Zij dankten hun ontstaan aan de commercieele voortvarendheid van de N.V.P.F. van Vlissingen te Helmond en elke officieele sanctie was hun vreemd.

De "provinciale vlag", die in de Drentsche gemeentevlaggen prijkte, had vier horizontale banen: geel, wit, rood en blauw. Het geel van schild en tempel uit het wapen, het wit van een deel van het kleed van het kind Jezus, het rood en blauw van gewaad en mantel der Heilige Maagd. De leerlingen van van der Laars hadden soortgelijke inzichten: op pag. 51 van zijn, hierboven reeds genoemde boek zijn vier verschillende ontwerpjes weergegeven, die op dezelfde manier zijn samengesteld. Het is overbodig er op te wijzen, dat deze "vlag" elke officieele sanctie ontbeert. Dit is trouwens ook zeer

3. De zes ontwerpen voor een Drentse provincievlag van Bontekoe. (Foto Hans IJsbrandy)

4. Het vlagontwerp van Bontekoe met vierpuntige sterren. (Foto Hans IJsbrandy)

gelukkig, want het officieel vastgestelde wapen van Drenthe kent maar één kleur: geel! Het wapendiploma van 19 augustus 1830 spreekt niet over de kleuren van de kleeding. Dat het een voorbeeld is van zeldzame slordigheid bij de vaststelling van een zoo belangrijk wapen is een tweede. Het feit blijft echter, dat een vlag met de kleuren van Drenthe volgens het wapen, slechts één kleur kan hebben en wel geel.

Nu derhalve niet kon worden uitgegaan van eenige vroeger bestaan hebbende vlag, rees onmiddellijk de vraag, welke motieven dan wèl leidraad mochten zijn bij de samenstelling van het ontwerp. Het wil mij voorkomen, dat alleen motieven uit de geschiedenis van het gewest hiervoor kunnen dienen en dan nog alleen dezulke, die van buitengewoon groot

belang waren en liefst voor vele eeuwen een stempel op de provincie hebben gedrukt. Wanneer wij aan den eisch vasthouden, dan is er eigenlijk maar één motief, dat onmiddellijk dwingend de aandacht opeischt: de verdeling in de bekende zes dingspillen met daarnaast de aparte positie van Coevorden.

De verdeling in dingspillen is zóó oud, dat de herkomst niet meer is na te speuren. Volgens de onderzoeking van dr C.C.W. Hijszeler liggen de dingspilgrenzen op sommige plaatsen zelfs nu nog gelijk met dialectgrenzen. Tot op den dag van heden verdeelt het Drentsch Landbouwgenootschap de provincie in kringen, daarbij tewerk gaande naar deze zelfde scheidingslijnen.

De betekenis van Coevorden en de daarvoor veroorzaakte belangstelling van Friesland,

5. Kleurendruk van de op 19 februari 1947 vastgestelde provinciale vlag in *Provinciaal Blad*.

Overijssel en Groningen voor dit punt, die op haar beurt weer de oorzaak werd van de aparte positie van het stadje in het landschap Drenthe, is te zeer bekend, dan dat daar nog iets over behoeft te worden gezegd. Het spreekt vanzelf, dat dit gegeven: Coevorden plus zes dingspillen op een oneindig aantal manieren in beeld kon worden gebracht. Het kwam mij voor, dat het gewenscht was in de vlag uitsluitend van rechthoekige figuren gebruik te maken. Grootere instellingen: gemeentebesturen, zwembaden, ijsverenigingen zullen zich allicht tot den handel wenden, wanneer zij een vlag willen hebben. Maar de particulieren, vooral zij die financieel weinig draagkrachtig zijn, zullen er mogelijk zelf een willen maken voor hun zomerhuisje, hun tentenkamp, hun zeilboot of wellicht ook voor hun kraampje met verleidelijke zaken aan T.T.Baan of waar dan ook. Wordt nu in de vlag een figuur met kromme lijnen toegepast, b.v. een paard of ramskop of andere dierfiguur, dan eischt dat zooveel vaardigheid bij het namaken, dat gevreesd moet worden voor mislukkingen, die de populariteit van de vlag afbreuk zullen doen. De zes dingspillen heb ik in beeld gebracht door zes sterren in de vlag op te nemen. Persoonlijk vind ik de ster met vier punten decoratief het meest geslaagd. Daar echter de ster van Bethlehem traditioneel, met vijf punten wordt voorgesteld, teekende ik het ontwerp óók net vijfstralige sterren. Dit namelijk om nog een herinnering op te roepen aan het provinciale wapen.

Coevorden is in het ontwerp weergegeven met een kasteeltoren, voorzien van drie kantelen en een rechthoekige poortopening. Natuurlijk is dit geenszins een poging om het vroegere kasteel van Coevorden, waarvan trouwens geen betrouwbare afbeelding tot ons is gekomen, in silhouet weer te geven. Het is slechts, voor elken beschouwer herkenbaar,

een kasteel en daarmee wordt voldoende de bijzondere positie van Coevorden tot uitdrukking gebracht, die zijn oorsprong vond in de ligging op den pas, die als eerste verdedigingswerk, lang vóór den aanleg van de vestingwerken, een sterk kasteel ter plaatse deed ontstaan.

Er restte nog de vraag, welke kleuren de vlag moest hebben. Om drie redenen is de keuze gevallen op rood en wit als hoofdkleuren. Ten eerste omdat dit de Saksische kleuren zijn. Reeds de keizer uit het Saksische Huis (919-1002) voerden een wapen, dat een wit paard op rood veld vertoonde. Deze combinatie komt overal terug, waar men het Saksische element naar voren wil laten komen in Westfalen, in Brunswijk, in het voormalig koninkrijk Hannover. Ten tweede omdat de bisschop van Utrecht, heer van het Oversticht, óók rood en wit als kleuren had. Zijn wapen, een wit kruis op rood veld, vindt men heden ten dage nog terug in het wapen der provincie Utrecht en o.a. in de gemeentewapens van Oosterhesselen en Havelte. Ten derde, omdat het zeer sterk sprekende kleuren zijn, die, ook bij beschouwing op grooten afstand en met bosch op den achtergrond, spoedig zullen worden herkend. Het kasteel is zwart genomen om de witte poortopening het sterkst doen contrasteren. Bovendien legt deze kleine zwarte partij een sterk accent in de vlag, dat de decoratieve waarde zeer verhoogt.

Mocht het ontwerp Uw instemming en die van het provinciale bestuur kunnen verwerven, dan zou in het officieele besluit een omschrijving moeten worden gegeven, die volkomen duidelijk is en geen enkele mogelijkheid voor tweërlei uitleg open laat. Het wil mij voorkomen dat het volgende zou kunnen dienen: "een vlag waarvan de lengte staat tot de breedte in de verhouding 13:9, wit van kleur. Op twee negende van de breedte, gemeten, zoowel van den bovenrand als van den onderrand, een roode baan, breed één negende van de totale breedte van de vlag. In het witte vlak tusschen beide roode banen: in het midden een zwarte, rechthoekige kasteeltoren op een laag voetstuk, voorzien van drie kantelen en een rechthoekige poortopening; ter weerszijden van deze toren telkens drie roode vijfpuntige sterren, alle met één punt naar boven." Zou het bestuur de voorkeur geven aan vierpuntige sterren dan zou het slot der beschrijving kunnen luiden: "... telkens drie roode vierpuntige sterren, alle met één punt naar boven."

Ik meen goed te doen U er even op te wijzen, dat het mij niet bekend is, of er voor de beschrijving van vlaggen ook een aparte termi-

nologie bestaat, zoals voor wapens gebruikelijk is. Wel is waar acht ik dit niet zeer waarschijnlijk, maar niettemin is het niet uitgesloten. Mocht het inderdaad het geval zijn, dan zou de door mij gegeven beschrijving, met behoud van dezelfde graad van nauwkeurigheid, in die taal overgezet moeten worden.

Wel ten overvloede merk ik tenslotte nog op, dat ik steeds te Uwer beschikking sta, wanneer er, hetzij over deze, hetzij over andere soortgelijke aangelegenheden, behoefte aan voorlichting bij U mocht bestaan.

Met de meeste hoogachting, Uw dw."

Zoals uit de brief blijkt, is er nog onduidelijkheid over de vraag of er vier- of vijf-puntige sterren moeten worden gebruikt. De vierpuntige sterren werden door Bontekoe nog uitgewerkt in een tekening, op 19 februari (*Afbeelding 4*).

Echter al een dag eerder, op 18 februari, schreef Prakke in een memo aan Bontekoe dat het vijfpuntige sterren zullen worden:

"Amice, Wat een féést – dit ontwerp! Hartelijk dank voor de aandacht, die je eraan hebt willen geven. Ik ben er zeer mee in m'n nopjes, hou het bij de vijfpuntige sterren, op hoop den Commissaris er morgen voor te kunnen bereken. Ben er meteen mee naar Jan Naarding gelopen, die al een Drentse zang erover in de zin heeft ..! Als deze vlag werkelijk 12 Maart ten volle onthuld zal worden, verwachten we je vrouw daar natuurlijk óók bij! Voorthands onze dank voor haar aandeel in de voorbereiding. Ik heb hier nog een en ander voor je kroniek. We zien je binnenkort wel weer eens opdagen? Of eerst naar Brittania? Heb hier ook nog iets over de Ridderschap van Overijssel – met het oog op een event. Drentse parallel."

Besluit Gedeputeerde Staten

Prakke stuurde de brief van Bontekoe op 18 februari 1947 door naar het College van Gedeputeerde Staten. Die namen al op 19 februari, de dag waarop de brief binnenkwam, het volgende besluit, dat op 12 maart daaropvolgend als nummer 6 van 1947 in het *Provinciaal blad van Drenthe* wordt gepubliceerd:

"Art. 1: Vast te stellen een provinciale vlag
Art. 2: De omschrijving van deze vlag te doen luiden als volgt: Een vlag, waarvan de lengte staat tot de breedte in de verhouding 13:9, wit van kleur. Op twee negende van de breedte, gemeten, zowel van de bovenrand als van de onderrand, een roode baan, breed één negende

van de totale breedte van de vlag. In het witte vlak tussen beide rode banen: in het midden een zwarte, rechthoekige kasteeltoren op een laag voetstuk, voorzien van drie kantelen en een rechthoekige poortopening; ter weerszijden van deze toren telkens drie rode vijfpuntige sterren, alle met één punt naar boven.

Art. 3: Hierachter te plaatsen een tekening in kleurendruk van de vastgestelde vlag.

(Afbeelding 5)

Gedeputeerde Staten voornoemd,
R.H. De Vos van Steenwijk, Voorzitter
T.J.S. Wieringa, Griffier."

keer één negende van de breedte, en starten vanaf de boven- en onderrand van de vlag op twee negende van de breedte. De banen zijn rood, echter het is onduidelijk welke kleur rood. In kleurcoderingssystemen, zoals Pantone, bestaan er vele tinten rood. De kleur rood op het besluit van de GS (Afbeelding 5) is veel valser rood dan de kleur rood op afbeeldingen 1 en 2, met de ontwerpen van Bontekoe (Afbeelding 2). Wat veel lastiger te reproduceren is, zijn de vijfpuntige sterren en de kasteeltoren van Coevorden. Over de vijfpuntige sterren staat er slechts dat het er ter weerszijden van de toren drie zijn en dat ze allen met één punt naar

steeds binnen de omschrijving van Drentse GS-besluit blijven.

Voor Provinciale Staten van Drenthe ligt hier een taak weggelegd. Die kan in de eerste plaats de vlag de zijne maken in een soort bevestigingsbesluit. De vlag is nu immers bepaald door het college van Gedeputeerde Staten op 19 februari 1947. Provinciale Staten kunnen dan ook andere zaken over het uiterlijk van de vlag bepalen, zoals:

- Het exacte Pantone coderingsnummer voor het rood van de twee horizontale banen.
- Tekstuele verduidelijking van lengte en

Kasteel Coevorden

Het kasteel van Coevorden neemt een prominente, centrale positie in op de Drentse provincievlag. Het is het enige kasteel dat Drenthe rijk is. Door de vroegere ligging in moerasgebieden op belangrijke doorgangsroutes, onder meer tussen de hanzensteden Groningen en Münster, was de vesting Coevorden van strategische belang. Er moest tol worden betaald. Het kasteel is in de loop der eeuwen verscheidene keren geplunderd, vernietigd en weer herbouwd. De burcht in de Drentse vlag heeft de contouren van een ouderwets kasteel, met toren, kantelen en poortopening. Het beeld doet helemaal niet denken aan het huidige aanzicht van het kasteel. Dat is helemaal niet zo kasteelachtig. Bij de laatste verbouwing in 2010 is gepoogd het gebouw weer meer op een kasteel te laten lijken.

De rode kleur van de vlag, zoals die wordt gepubliceerd in het Provinciaal Blad, is valser dan het rood in de eerdere tekeningen van Bontekoe.

De provincievlag werd voor het eerst aan het publiek getoond op 12 maart 1947 tijdens de oprichtingsvergadering van het Drents Genootschap. Het was een soort geschenk aan heel Drenthe. Die bijeenkomst vond plaats in de Statenzaal in Assen. Daarna werd de vlag naar buiten gebracht en aan de voorgevel van het provinciehuis uitgestoken. Drenthe was de eerste provincie die ruim zeventig jaar geleden zijn vlag officieel vaststelde.

Reproductie van Drentse vlag

De Drentse provincievlag heeft zich nooit ontwikkeld tot een razend populair fenomeen. Het ontwerp ervan is ook nooit ter discussie gesteld. Er is echter wel een en ander aan te merken op de officiële beschrijving ervan, wat er voor heeft gezorgd dat er nogal wat verschillende modellen worden gehesen.

Waar het gaat om de ratio, de lengte- en breedteverhouding van de Drentse vlag, kent deze een duidelijke omschrijving in het besluit van de Gedeputeerde Staten (GS). De verhouding is 9 staat tot 13. Dit is een andere ratio dan de 2:3 die veel Nederlandse vlaggenproducenten aanhouden. De rode banen zijn ook duidelijk omschreven. Ze beslaan volgens GS twee

boven moeten staan. De lengte en de breedte van de sterren is onbekend, alsmede hoever ze exact van de randen van de vlag en de rode banen staan. Dit maakt een grote variatie in ster ontwerpen mogelijk, het zouden hele grote en hele kleine sterren kunnen zijn.

De kasteeltoren staat beschreven als zwart, rechthoekig, op een laag voetstuk, voorzien van drie kantelen en een rechthoekige poortopening. Opnieuw is de lengte en de breedte van de toren onbekend, alsmede de afstand tot de randen van de vlag. Verder is onduidelijk hoe hoog het voetstuk is; waar de rechthoekige poortopening begint; en hoe lang en breed de poortopening is. Er is óók al niet omschreven of de drie kantelen even groot zijn, of van verschillende grootte. En als ze dezelfde grootte zijn, hoe lang en breed zijn ze? Al met al een zeer onduidelijke omschrijving.

Natuurlijk zou gebruik gemaakt kunnen worden van de vlagafbeelding in het Staten besluit, maar die afbeelding is erg klein en lastig voor de reproductie van de exacte vlag.

Toevoeging aan Vlagbesluit

Zoals Bontekoe in zijn brief aan Prakke betoogde, moet een vlag makkelijk reproduceerbaar zijn. Dat is niet het geval met Drentse vlag. Zeker in deze moderne tijden van computertechnologie kan iedereen te makkelijk een eigen versie van de vlag produceren en nog

breedte van de sterren en de kasteeltoren en de positie van deze elementen ten opzichte van de rest van de vlag.

- Tekstuele verduidelijking van de lengte en breedte van het voetstuk, de poortopening en de kantelen.
- Bij voorkeur bijvoeging van een vlag specificatie tekening met alle afmetingen, zodat ontwerpers en burgers naast tekstuele verduidelijking ook een visuele verduidelijking krijgen. □

*1 Correspondentie tussen Prakke en Bontekoe, evenals Bontekoe's originele vlagontwerpen, is aanwezig in het Drents Archief in Assen: 0923 Bestuursarchief provincie Drenthe, I.B.1.1.2 Wapen en vlag, nr. 395.

Literatuur:

"Onze Drentse vlag" *Maandblad Drenthe*, 1955, nr. 7, p. 10.

BAKKER, J.: "De Drentse vlag", *Maandblad Drenthe*, 1958, nr. 5, p. 9.

[BONTEKOE, G.A.]: "De Drentse vlag", *Drente, Provinciaal Drents Maandblad*, jrg. 18, nr. 1, mei 1947, pp. 5-8.

BONTEKOE, G.A.: "De Drentsche vlag", *Nieuwe Drentsche Volksalmanak*, jrg. 1947, pp. 7-12, ill.

BRAAKSMA, L.: "De Drentse vlag", *Drente, Provinciaal Drents Maandblad*, jrg. 18, nr. 2, juni 1947, p. 17.

MULLER, Nico Hendrik: "De provinciale vlaggen:

Drenthe", *Met vlag en wimpel*. Arnhem: [Provinciaal bestuur van Gelderland] 22 april 1970, pp. 103-107.

VRIES, Jan de: "De Drentse vlag: historisch verantwoord dunderoek", *Drenthe Totaal*, jrg. 1, nr. 4, april 1996, pp. 36-37.

WWW: <https://www.rtvdrenthe.nl/nieuws/118910/De-Drentse-vlag-is-jarig-Interview-met-Henk-Nijkeuter-van-het-Drents-Archief>.

Benelux-vlag moest huis-aan-huis wapperen in België, Nederland en Luxemburg

Een idee en een vlag die niet aansloegen

1. Op 5 oktober 1951 werd in de Haagse Dierentuin voor het eerst de onofficiële Benelux-vlag gehesen.

4. Vanaf het hoofdkantoor van de Benelux worden (hier in september 2014) de vlaggen van de drie lidstaten uitgestoken. Van links naar rechts: Nederland, België en Luxemburg. (Foto Michel Lupant)

3. Willem II Sigaren gaf tussen 1962-1964 een vlaggenserie sigarenbadjes uit. Het exemplaar met de vlag van de Benelux is nummer 1681 van de serie. (Verzameling Gerard van Eijk)

De vlag van de Benelux heeft nooit die populariteit gekregen die de initiatiefnemers ervan hadden gehoopt. Ze zou in Nederland, België en Luxemburg huis-aan-huis moeten wapperen. De vlag, samengesteld uit elementen van de landsvlaggen van de drie lidstaten, werd in de jaren '50 en '60 van de vorige eeuw soms gespot. Het hele idee achter de Benelux werd echter ingehaald door de Europese eenwording, met een andere vlag.

Door JOS POELS

In de Haagse Dierentuin, waar tegenwoordig het Provinciehuis van Zuid-Holland staat, vond donderdagavond 4 oktober 1951 een wat een 'Benelux-betoging' werd genoemd, plaats. Geen betoging tégen de samenwerking tussen Nederland, België en Luxemburg, maar de zeshonderd mensen in de diertuin waren juist vóór de economische samenwerking tussen de drie landen.

De Benelux was in september 1944 opgericht door de naar Londen gevluchte regeringen van Nederland, België en Luxemburg. Al een jaar eerder hadden diezelfde regeringen, ook al in Londen, een monetaire overeenkomst gesloten. De Benelux – de naam is een samentrekking van de eerste letters van de drie landen – moest een samenwerkingsverband worden om na de oorlog onderling vrij goederen te kunnen transporteren. De drie landen zouden ook uniforme tarieven hanteren voor goederen van buiten de Benelux. Op 1 januari 1948 gingen de drie Benelux-landen daarvoor een douane-unie aan. Bij de ondertekening van dit verdrag in 1947 waren de vlaggen van de drie landen achter het podium geplaatst waar de ondertekening plaatsvond (Afbeelding 1).

Samenwerking

Die samenwerking kreeg na de oorlog gestalte, maar bij het grote publiek sloeg het idee achter de samenwerking niet zo aan. Het Comité Benelux hoopte dat de betoging in de Haagse Dierentuin daarin verandering zou brengen. De Benelux-vlag, die die avond voor het eerst werd gehesen, zou daartoe een middel zijn (Afbeelding 2). De Belgische oud-minister van onderwijs Julius Hoste jr., in zijn kwaliteit van voorzitter van het Belgische Comité Benelux, had het voorrecht de vlag te hijsen. Hij was ook een van de sprekers op de Benelux-betoging. Ook de Nederlandse ministers In 't Veld, Kortenhorst, Jonkman en Beelaerts van Blokland gaven van hun belangstelling voor de Benelux blijk, evenals de ambassadeur van België, E. Graeffe. De Benelux-vlag bestond uit drie horizontale banen rood, wit en blauw. De witte baan was onderbroken door een zwart blok. Op het midden van de vlag prijkte een grote, klimmende, goudgele leeuw.

De vlag werd aangeboden door de Belg Guy de Wagny, voorzitter van het Comité Benelux in het Zuid-Franse Nice. Hij had de vlag bedacht en ontworpen. De Haagse correspondent van het *Limburgs Dagblad* uit Heerlen

tekende op: "Een aantal in Zuid-Frankrijk wonende Nederlanders, Belgen en Luxemburgers koesteren reeds lang de wens dat spoedig in de lage landen huis aan huis de Benelux-vlag zal wapperen."¹

De Wargny legde de symboliek van de vlag uit in *Nouveau Benelux Nieuws*, het orgaan van het Comité Benelux. "Een idee zonder vlag is een vuur zonder vlam", startte de Belgische ontwerper de motivering. "Een nationale vlag mag geen kunstmatig product zijn, maar moet diep geworteld zijn in de nationale geschiedenis. Wij wilden de nationale kleuren behouden, het rood, wit, blauw van Nederland en Luxemburg en daarover de goudgele, fiere Belgische leeuw op een zwart veld. Deze leeuw verbindt en verenigt het rood en blauw van Nederland en Luxemburg, gelijk België centraal ligt tussen deze twee landen."²

2. Ondertekening van Benelux-verdrag Economische Unie in 1948. Van links naar rechts: Joseph Bech (Luxemburg), Willem Drees (Nederland) en Achiel van Acker (België). De vlaggen van links naar rechts: Luxemburg, België en Nederland (Foto Joop van Bilsen / Anefo)

Expo 58

Een officiële status heeft de Benelux-vlag niet gekregen na het ontvullen ervan in de Haagse Dierentuin. Ze werd om onbekende redenen niet aangenomen door de Benelux. De vlag werd wél regelmatig uitgestoken tijdens industrie- en handelstentoonstellingen waar Nederland, België en Luxemburg zich gezamenlijk presenteerden. Zo ook op de Wereldtentoonstelling van 1958 in Brussel. De vlag werd daar gespot door een medewerker van de Cosmo-Press in Geneve. Die verspreidde een bericht onder de kop "Zwart, wit, rood – de nieuwe vlag van de Benelux". Deze verslaggever schreef verder: "Tijdens een aan de Benelux gewijde dag wapperde boven de Brusselse Wereldtentoonstelling de nieuwe vlag van de statenbond België-Nederland-Luxemburg; een zwart-wit-rode driekleur, die op het middelste veld een zwarte leeuw op een gouden veld laat zien."

De Nederlandse ambassade in Bern kreeg na de publicatie van dit bericht enkele vragen over de juistheid van de berichtgeving. De tijdelijk zaakgelastigde vroeg eind september 1958 de minister van Buitenlandse Zaken in Den Haag om tekst en uitleg³. Deze schreef op 2 oktober 1958 terug aan Bern: "... in overleg tussen de Nederlandse, Belgische en Luxemburgse – partikuliere – comités ter bevordering van de Benelux-samenwerking [is] inderdaad een Benelux-vlag ontworpen. Deze vlag heeft echter geen enkele officiële status."

Den Haag kende en herkende de vlag wel, want de Nederlandse delegatie in Bern werd erop gewezen dat de omschrijving van de Benelux-vlag door Cosmo-Press niet klopte. "De vlag bestaat uit horizontale banden, gekleurd rood, wit en blauw, waarbij midden in het witte veld een gouden leeuw op een zwarte achtergrond voorkomt."

Anderhalf jaar later, in februari 1960, zag directeur J. Demes van de Dokkumer Vlaggen Centrale de vlag tijdens een Benelux-tentoonstelling in Den Haag. Ook hij wilde van Buitenlandse Zaken weten hoe de vlag er precies uitzag en wat haar status was. Demes kreeg van het hoofd van het bureau EEG en Benelux te horen: "Deze vlag heeft [...] geen enkele officiële status."⁴

Bekendheid

Ondanks het feit dat officiële erkenning uitbleef, kreeg de Benelux-vlag toch een groter podium, vooral doordat afbeeldingen ervan terecht kwamen in enkele vlaggenboeken en werden gebruikt in verzamelobjecten. Klaes Sierksma beeldde haar af in zijn boek *Vlaggen, Symbool, Traditie, Protocol* en als 'Vlag van het comité Benelux' is gelabeld⁵. In de begin jaren '60 kreeg de vlag waarschijnlijk haar grootste bekendheid bij het (sigaren rokende) grote publiek, toen zij in de vlaggenserie (1962-1964) van de Valkenswaardse sigarenfabriek Willem II was opgenomen (*Afbeelding 3*).

In zijn in 1970 verschenen *DTV-Lexikon politischer Symbole* beschreef de Duitse vlaggenkundige Arnold Rabbow de teloorgang van de Benelux-vlag. "De gehoopte ontgrenzende werking van het Benelux-embleem is echter tot op de dag van vandaag gering gebleven, voornamelijk door gebrek aan publiciteit. Buiten bij enkele in douane- en economisch aangelegenheden geïnteresseerde politici en zakenlieden werd het symbool alleen af en toe getoond op bijeenkomsten van het Comité Benelux."⁶

De Beneluxgedachte moest de strijd aan met de toen ook opkomen- de en véél grotere Europese eenwordingsgedachte. Die startte in 1952 met de oprichting van de Europese Gemeenschap voor Kolen en Staal (EGKS), die later via de EEG en de EG de Europese Unie werd. Europa had zijn eigen vlaggen die de eenwordingsgedachte symboliseerde.

De Benelux bestaat nog steeds. Het hoofdkantoor staat in Brussel (*Afbeelding 4*). De Belgische vlaggenkundige Michel Lupant heeft er afgelopen kwart eeuw vaker aangebeld om te informeren naar een mogelijke vlag. "Van de Benelux-vlag hadden ze er in het verleden twee gehad. De vlag van 1958 op de Wereldtentoonstelling was van het hoofdkantoor. En enkele jaren geleden hadden ze er nog eentje aangeschaft. Maar die hebben ze nooit gebruikt, omdat ze niet wisten welke kleur de tong van de leeuw moest hebben. En nee, er waren geen plannen om er een vast te stellen. Buiten wapperen de drie landsvlaggen naast elkaar."⁷ □

1. Nederland kende in 1951 een grote diversiteit aan dagbladen. Het lijkt erop dat de meeste kranten eigen verslaggevers naar de Benelux-betoging hadden gestuurd. De meeste krantenberichten – te vinden in www.delhper.nl – hebben andere invalshoeken van de betoging, maar noemen wel het hijsen van de vlag.

2. *Nouveau Benelux Nieuws*, jrg. 4, nr. 11, november 1951, omslag, p. 2.

3. Nationaal Archief, Den Haag, Ministerie van Buitenlandse Zaken: Code-archief

1955-1964, nummer toegang 2.05.118, inventarisnummer 2329.

4. NL-HaNA, Buitenlandse Zaken / Code-Archief 55-64, 2.05.118, inv.nr. 2329.

5. Klaes Sierksma: *Vlaggen, Symbool, Traditie, Protocol*. Bussum: Van Dishoeck, 1963, p. 91.

6. Arnold Rabbow: *DTV-Lexikon politischer Symbole*. München: Deutscher Taschenbuch Verlag, 1970, p. 39.

7. Email van Michel Lupant aan auteur, 2 april 2019.

Een tweede vlag voor Vojvodina

Hoezo twee vlaggen? Is één niet genoeg?

De binnen de Republiek Servië autonome provincie Vojvodina heeft sinds kort twee, misschien wel drie vlaggen. De huidige Servisch georiënteerde regering vindt één vlag niet genoeg. Die wil naast de vijftien jaar geleden gecreëerde vlag ook de vlaggen zien, die werden gebruikt toen de provincie in 1848 zichzelf Servisch verklaarde.

Door WIM SCHUURMAN

Vojvodina, officieel *Аутономна Покрајина Војводина/Autonomna Pokrajina Vojvodina* in het Servisch, is een autonome provincie van Servië, gelegen in het noorden van het land op de Pannonische Vlakte. Novi Sad is er de grootste stad en het bestuurlijk centrum. Er zijn ongeveer 26 etnische groepen in de provincie en er worden door het provinciebestuur officieel zes talen gebruikt.

De (eerste) vlag van Vojvodina is voorgescreven door het besluit *Odluka o zastavi Autonomne Pokrajine Vojvodine* van 27 februari 2004, dat werd gepubliceerd in *Službeni list Autonomne Pokrajine Vojvodine* 2/04 te Novi Sad op 2 maart 2004. Het besluit werd op 10 maart 2004 van kracht. Artikel 2 leest: *"De vlag van de Autonome Regio Vojvodina, de territoriale autonomie binnen de Republiek Servië, de moderne Europese regio en lid van de Assemblée van Europese Regio's, bestaat uit drie kleuren, rood, blauw en wit, horizontaal geordend en in verhoudingen van 1:8:1. In het midden van de blauwe baan zijn drie gele sterren in een cirkel geplaatst. De verhouding van de zijden van de vlag is 1:2. De vlag heeft aan beide zijden hetzelfde beeld."* (Afbeelding 1)

Deze vlag heeft de kleuren van de vlag van Servië als basis. De brede blauwe baan met de drie gele vijfpuntige sterren verwijst naar de drie historische regio's van Vojvodina: Bačka, Banat en Srem. De brede baan met de sterren dient tevens te worden gezien als een subtiële verwijzing naar de Europese Unie.

Wapen Vojvodina

De Autonome Provincie Vojvodina kent naast de vlag ook een wapen als provinciaal symbool. Dit werd in 2002 vastgesteld. Het schild ervan is doorsneden (door een horizontale lijn) en gedeeld (door een loodrechte lijn), waardoor er drie velden worden gevormd. (Afbeelding 2)

In het eerste veld zien we het wapen van de historische regio Bačka, met de apostel Paulus op blauw, blootvoets staand op een groen terras. Hij draagt een lichtblauw onderkleed en een bruin overkleed. Om zijn hoofd is een gouden halo. In zijn rechterhand houdt hij een zilveren zwaard met gouden gevest, dit wapen naar beneden gericht. Met zijn linkerhand draagt hij een boek met zwarte omslag.

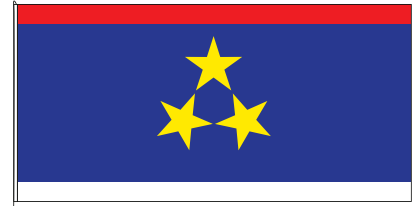
In het tweede veld staat het historische wapen van Banat, een naar rechts gewende gouden leeuw op rood met een gouden kromzwaard in zijn rechter klauw.

In de voet is het historische wapen van de Srem; van blauw met drie zilveren golvende balken, onder de tweede balk op een groen veld een rustend hert van bruin met een gouden halsband, vergezeld links van een cipres van groen met bruine stam. De zilveren balken verbeelden de rivieren Bosut, Sava en Donau. Dit provinciaal wapen met de historische regio's verwijst naar de wortels, de roots, waaruit de autonome provincie is ontstaan.

Traditionele vlag

Op 15 september 2016 nam de autonome provincie Vojvodina een "traditionele vlag" aan met twee varianten, te weten een banenvlag en een banenvlag belegd met het wapen. Deze traditionele vlag kent drie even hoge banen van rood, blauw en wit. De verhouding van de vlaggenzijden is 2:3. (Afbeelding 3)

De variant van de vlag met op het midden het wapen draagt het gehele wapenbeeld, wat wil zeggen het wapenschild is geplaatst op een van rood gevoerde hermelijnen mantel met drie plooien aan beide zijden, die door een heretogelijke, rood gevoerde kroon wordt gedekt. (Afbeelding 4) Het schild is rood en draagt een zilveren kruis; kruis en schild zijn van goud

1. De Assemblée van de autonome provincie Vojvodina nam op 27 februari 2004 zijn eerste vlag aan.

2. Het in 2002 vastgestelde wapen van Vojvodina, met symbolen van de drie historische regio's.

3. Vlag zoals die wordt gezien als de historische vlag uit 1848 van Vojvodina, gelijk aan de Servische vlag

4. Variant met wapen van de historische vlag.

5. Vojvodina zou dit wapen in 1848 hebben gevoerd.

omrand. In de kwartieren zijn vuurslagen van zilver en goud geplaatst, net als in het wapen van Servië. Dit schild wordt omgeven door (heraldisch) links een groene eikentak met bruine eikels en rechts een groene olijventak met

vruchten. Onder het schild worden deze takken door een blauw lint met witte randen bijeengehouden. (Afbeelding 5)

Dit wapen voor de autonome provincie Vojvodina is volgens de huidige regering van de provincie identiek aan het wapen dat in mei 1848 werd vastgesteld, toen de Serviërs in het gebied zichzelf een autonoom kroonland verklaarden binnen het Oostenrijkse Keizerrijk. Een stap die een jaar later door Wenen werd goedgekeurd. Het wapen was gelijk aan dat van het Vorstendom Servië, dat toen nog tot het Ottomaanse Rijk behoorde.

De twee vlaggen die de autonome provincie Vojvodina nu heeft, worden samen gehesen met de vlag van de Republiek Servië wanneer dit bij wet of door regelgeving wordt bepaald. Ze worden ter rechterzijde van de vlag van de Republiek Servië gehesen.

Partijpolitieke opstellingen

Vojvodina kent nu twee vlaggen en twee wapens. De oorzaak hiervan ligt in de partijpolitieke opstellingen. De aanname van de "traditionele symbolen" volgde na het aantreden van een nieuw provinciebestuur in 2016.

Dit bestuur wordt nu gevormd door partijen die tegen het in 2002 aangenomen wapen en de in 2004 vastgestelde vlag waren. Zij waren bevreesd dat wapen en vlag als middelen werden gebruikt om Vojvodina te kunnen afscheiden van Servië. En vooral de vlag uit 2004 had in hun ogen een verfoeilijke Europese uitstraling.

De partijen die het vorige provinciebestuur vormden en verantwoordelijk waren voor de eerste Vojvodina-vlag, zijn nu tegen de nieuwe, tweede reeks symbolen. Die zien ze als een middel om de originele symbolen naar de zijlijn te schuiven. En dat zou daarna kunnen leiden tot een mogelijke afschaffing van de autonomie.

Echter, tijdens de vorige ambtsperiode werd op 22 mei 2014 door de Assemblee van de Vojvodina een nieuw statuut aangenomen wat het aannemen van de traditionele symbolen mogelijk maakte; zie hieronder.

Velen die het eens zijn met de aanname van de traditionele symbolen zijn echter tegen de uitvoering van het wapen. Als argumenten voeren zij aan:

- Het schild en zijn stukken kennen gouden randen en accenten die voorheen niet bestonden.
- de 'krans' van takken had nooit de vorm als die zij nu heeft.

25 november 1918

Vojvodina behoorde na de Ottomaanse periode aanvankelijk tot Oostenrijk. Het gebied kwam op 25 november 1918 tot Servië, toen in Novi Sad de Vergadering van Serviërs, Bunjevci en andere nationaliteiten van Vojvodina, zichzelf aansloot bij het koninkrijk Servië. De vergaderzaal was uitbundig versierd met de Servische kleuren. Sindsdien deelt Vojvodina de geschiedenis van Servië, zowel binnen als buiten het federale Joegoslavië. Vojvodina heeft sinds 1 september 1945 een autonome status binnen Servië. De mate van de autonomie varieerde in de afgelopen decennia.

(Foto: Museum van Vojvodina, Novi Sad)

- de officiële beschrijving van het wapen is niet zuiver heraldisch.

Ook stoort men zich aan het compleet ondoorzichtige scheppingsproces, gelijk aan die van 2002 en 2004.

Autonomiestatuut 2014

Overeenkomstig artikel 185, paragraaf 2 van de Grondwet van de Republiek Servië, gepubliceerd in de Officiële Ambtsblad van de Republiek Servië nr. 98/2006, en het Besluit van Toekenning van Voorlopige Goedkeuring van de Nationale Vergadering van de Republiek Servië, gepubliceerd in de Officiële Ambtsblad van de Republiek Servië nr. 54/2014, heeft de Assemblee van de Autonome Provincie Vojvodina tijdens de zitting gehouden op 22 mei 2014 aangenomen:

Statuut van de Autonome Provincie Vojvodina en basisvoorzieningen

Deel I – Autonome provincie Vojvodina

Artikel 1 bepaalt dat de autonome provincie een zelfstandige territoriale gemeenschap van de Republiek Servië is, waarin haar bewoners het recht op provinciale autonomie genieten overeenkomstig de Grondwet en wetten. Vojvodina is een onafscheidelijk deel van de Republiek Servië, waarin Europese waarden en normen worden bevorderd.

Artikel 2 gaat over de wettige eenheid; 3 over het territorium. Opmerkelijk hierin: het gebied van de autonome provincie kan worden gewij-

zigd overeenkomstig de grondwet en de wet. Artikel 4 handelt over het recht op de provinciale autonomie en 5 over de realisatie ervan. Artikel 6 handelt over de gelijkheid van de burgers en de nationale gelijkheid voor Hongaren, Slaven, Kroaten, Montenegrijnen, Roemenen, Roma, Bunjevci, Roethenen (Rusina), Macedoniërs en leden van andere getalsmatig kleine nationale minderheden. Artikel 9 behandelt de symbolen: de vlag uit 2004, het wapen uit 2002 en vervolgens de traditionele symbolen. De verhouding van de zijden van de vlag(gen) is 2:3. Het wapen is het traditionele uit 1848. Opmerkelijk is hier de passage: Bepaalde vragen over het uiterlijk en gebruik van de symbolen en traditionele symbolen worden bij beslissing van de provinciale assemblee geregeld.

Artikel 10 Et cetera.

De nieuwe regering heeft in 2016 dit statuut benut om de traditionele symbolen officieel ook aan te nemen. □

Bronnen:

- <https://en.wikipedia.org/wiki/Vojvodina>
- <https://fotw.info/flags/rs-vojvo.html> met constructietekening
- <http://www.skupstinavojvodine.gov.rs/Strana.aspx?s=simboli&j=EN>
- e-mail d.d. 26 april 2018 van Tomislav Todorović aan [FLAGS]
- Sluzbeni list Avtonomne pokrajine vojvodine, 22 mei 2014. Vertaald via <https://pdfcandy.com/nl/result/3d69a6f0.html>
- Chat sessie 10 april 2019 met Milan Jovanovic, vlaggenkundige.

Vlaggenkaart Oostenrijkse Nederlanden

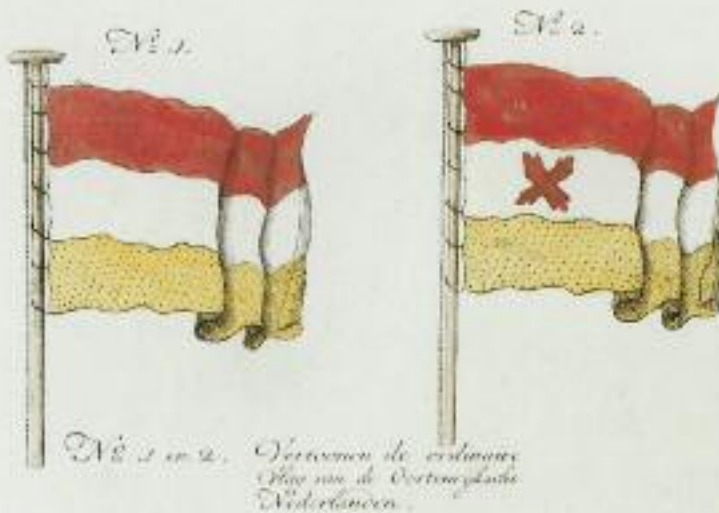
Tussen 1715 en 1795 werd het huidige België bestuurd door de Oostenrijkse tak van het Habsburgse Huis. De Vlaamse schepen voerden rood-wit-gele vlaggen, maar in 1781 merkte Brussels ambassadeur in Londen op dat ze niet alleen onofficieel waren, maar dat ze ook erg veel leken op de Hollandse rood-wit-blauwe vlag. Dat leidde tot ongewenste verwarring in deze tijden van oorlog met de Nederlanden.

Keizer Jozef II in Wenen keurde daarop zes 'Vlaamse' scheepsvlaggen goed. In de onafhankelijke Nederlanden besloten de Staten Generaal op 23 april 1782 kaarten te laten vervaardigen van de 'Vlaggen, welken met goedvinden van den Keijzer, op de Schepen van zijne Onderdaanen gebruikt worden'. Vissersschepen uit Middelharnis voerden ze tijdens de Vierde Engelse oorlog (1780-1784) om problemen met de Engelsen te voorkomen.

Een zeldzaam exemplaar van deze ingekleurde kopergravure, vervaardigd bij Gerard Hulst van Keulen in Amsterdam, bevindt zich in het **Scheepvaartmuseum in Amsterdam**. De vlaggenkaart (42 x 51 centimeter) is niet in de permanente tentoonstelling, maar op aanvraag te zien. Het catalogusnummer is S. 2706 (27). Een andere exemplaar is te vinden in het Nationaal Archief in Den Haag.

Jos Poels

VLAGGEN, welken met goedvinden

ten van den Keijzer, op de Schepen van zyne Onderdaanen,
gebruikt werden.

Pl. 3. Vertoelt de Vlag van
Ostende en het
bijzonder.

Pl. 4 en 5. Vertoelen de Keijzerlyke Vlag
welken mede op de Schepen van de
Keijzerlycke Nederlanden gebruikt
worden.
In de urte van deze Tusschen de
Keijzerlyke, Alen.
In de tweede, dezelfde Alen, ver-
reinde op de Keijzer een Schild met de
Wapens van Oostenryk en Oud-
Bourgogne.

Van de Groote Vlag der Oostenrykische Nederlanden geheel uitgespreid met
het Schild in drie velden vertoelt de volgende Wapens, welk eerst het Oostenryksche
ten tweeden Lotharingsche - en ten derde het Oud Bourgognische Wapen, als mede de
uitgespreide Zwarte Alen, denigende het kruis van Bourgogne en het Gulden vlies.

Staat Kalat werd gedwongen toe te treden tot Pakistan

Resultaat 70 jaar strijd, wat in het westen nauwelijks bekend is, te meer daar Al Qaida en vooral de Taliban in Noordwest-Pakistan de aandacht vroegen en vragen.

In juni 1947 kondigde de Britse regering de deling van de Britse Raj ofwel Brits-Indië aan. Wat er met Brits Afghanistan en met de tribale gebieden moest gebeuren, zou bij referendum worden bepaald. Het was de bedoeling dat er een Shahi Jirga gehouden zou worden op 13 juni, doch deze vergadering werd zonder alle leden te informeren op de 29e juni gehouden en was daardoor feitelijk illegaal. Verder sloegen de aanbevelingen daar enkel op Brits Baluchistan. Door dit referendum werd Brits Balochistan inclusief de tribale gebieden, die grondwettelijk deel uitmaakten van de staat Kalat, op 15 augustus 1947 illegaal naar Pakistan overgeheveld!

De khan van Kalat, Mir Ahmed Yar Khan, wilde dat Kalat een onafhankelijke staat bleef, doch gouverneur-generaal Lord Mountbatten besliste dat het dunbevolkte, dorre, bergachtige vorstendom Kalat niet als een onafhankelijke staatkundige eenheid zou overleven.

Door WIM SCHUURMAN

De afgedwongen toetreding van de staat Kalat tot de staat Pakistan

De Britten hadden een relatie van opperste gezag met de Indiase staten of vorstendommen. De heersers van deze staten genoten een substantiële mate van interne autonomie in ruil voor hun loyaliteit tegenover de Britten. De khan van Kalat – Afbeelding 1 –, Mir Ahmad Yar Khan, wees in 1946 op de speciale status van de staat Kalat.

Hij benadrukte dat de regeringen die de Britten opvolgden enkel die staten konden erven, die een verdrag hadden gesloten met de Brits-Indische regering en niet die staten die een verdrag hadden gesloten met Whitehall, het Ministerie van Buitenlandse Zaken in Londen (zoals Kalat, WS). Op basis van het verdrag van 1876 had de khan van Kalat nooit zitting genomen in de Kamer der Prinsen in Delhi. Omdat de regeringsmissie geen fout in de wettigheid van de eis kon vinden, bleef de kwestie onopgelost. (sic!) Tegen de tijd dat de Britten voor-

1. Mir Ahmed Yar Khan Ahmadzai Baloch, heerser van Balochistan 1933-1955.

bereidingen begonnen te treffen het Indiaas subcontinent te verlaten, had de staat Kalat veel van haar vroegere glorie verloren. Het had echter wel een regering die verantwoordelijkheid verschuldigd was aan een parlement met twee Kamers, net als in de Nederlandse situatie. Zijn raad van ministers kende een Brit, Douglas Fell als minister van Buitenlandse Zaken en Muhammad Ali Jinnah van de Moslim Liga als adviseur. Er werd besloten dat de staat Kalat op 5 augustus 1947 formeel weer onafhankelijk zou worden. Vervolgens werden de heersers van Kalats' vazalstaten Kharan en Las Bela door de Britten geïnformeerd, dat de controle over hun staten overgedragen was op de staat Kalat en dat de gebieden van de stammen der Mari en Bugti ook in de schoot van Kalat zouden terugkeren, waardoor heel Balochistan onder de suzeriniteit van de khan van Kalat zou ressorteren.¹

Op 15 augustus 1947, daags nadat Pakistan formeel was uitgeroepen

verklaarde de khan (nogmaals) Kalats onafhankelijkheid en bood hij Pakistan een speciale relatie qua defensie, buitenlandse zaken en communicatie aan. Pakistaanse leiders weigerden het aanbod wat ertoe leidde dat de annexatie van Kalat later met geweld werd afgedwongen. Kalats nationale vergadering besloot niet tot Pakistan toe te treden en bevestigde de onafhankelijkheid van de staat Kalat. Parlementslid Ghaus Bakhsh Bizenjo stelde o.a.: "wij kunnen zonder Pakistan overleven". Maar de vraag is, wat is Pakistan zonder ons?

Opmerkelijk is te weten dat op 11 augustus 1947 nog een gezamenlijke verklaring getekend werd door de khan van Kalat en de heer Jinnah van de Moslim Liga – nu als regering van Pakistan – waarin de onafhankelijkheid van Kalat werd erkend!

Op 1 april 1948 viel het Pakistaanse leger Kalat binnen. De khan gaf zich over en nam onder druk gezet het samengaan aan

door het Instrument van Toetreding te ondertekenen. Zie afbeeldingen 2a en 2b. De ommezwaai binnen vier dagen van de Pakistaanse leiders is toegeschreven aan Britse belangen in de regio. De Britten adviseerden de regering van Pakistan geen overeenkomst of verdrag met Kalat te sluiten, want dat zou de erkenning van de staat Kalat als aparte internationale eenheid betekenen. Zij wilden bovendien liever een basis in een gunstig gezind sterk Pakistan dan in een

2a

NOW THEREFORE
I, His Highness Begla Begi Khan
Suler of Kalat, in the exercise of my sovereignty,
do hereby execute this my Instrument
of Accession and

en onderaan:
2b

Given under my hand this 27th March 1948,
Nineteen hundred and forty eight.

I do hereby accept this Instrument of Accession.
Dated this 31st March 1948,
Nineteen hundred and forty eight.

Mr. Jinnah
(Governor-General of Pakistan).

kritischer en zwakker Balochistan. De reactie van de tribale leiders en van de bevolking tegen de gedwongen toetreding tot Pakistan was heftig. De broer van de khan van Kalat, Abdul Karim, nam met gelijkgezinden de wapens op; dit leidde tot de eerste van meerdere opstanden in Balochistan. De regering van Pakistan besloot het bestuur van het khanaat Kalat in zijn geheel over te nemen. Na het vertrek van de Britten werd in 1952 besloten de vier vorstendommen van Balochistan te verenigen in de Balochistan States Union. De BSU werd geleid door de khan van Kalat. Deze unie bestond iets meer dan drie jaar, te weten van 3 oktober 1952 tot 14

november 1955. Hierna ging de BSU als de divisie Kalat deel uitmaken van West-Pakistan; het toenmalige Oost-Pakistan is het tegenwoordige Bangladesh. De vorstendommen werden door Pakistan opgeheven.

Kalat, ligging en vlaggen

In 1638 werd de staat Kalat gesticht. Vanaf 1842 vormde het een alliantie met de Britten; Kalat mocht geen onafhankelijke strijdkracht meer hebben. In 1876 werd Kalat een Brits protectoraat. Zowel

3. Ligging Kalat na verhuur gebieden

Bela, Kharan en Makran werden erkend als kleine staten onder directe controle van een Brits politiek agent. Op 1 april 1948 trad Kalat toe tot Pakistan.

Op 20 juni 1958 werd onder de naam "Onafhankelijke staat Balochistan" opnieuw de staat uitgeroepen. Die vond op 8 oktober 1958 zijn einde. De titel van de khan van Kalat was wali, vanaf 1739 ook beglar begi khan.

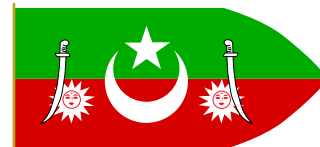
Vlaggen van Kalat

De Nederlandstalige Wikipedia geeft voor Kalat de volgende vlag. (Afbeelding 4)

Flagspot.net geeft echter twee evenhoge banen van groen en rood met op de deellijn een witte vijfpuntige ster met zwart inschrift en eronder op de rode baan een witte liggende wassenaar met zwart inschrift. (Afbeelding 5a, Afbeelding 5b)

C. Kretowicz schrijft er dat Flicher de bovenste Afbeelding 5a als oude vlag benoemt. Het nieuwe vreemde model (Afbeelding 5b) kent toegevoegde symbolen: twee witte schijven met zwart inschrift vergezellen de witte wassenaar op de rode baan; verder vergezellen twee verticaal geplaatste dolken de wassenaar, hun punten op de groene baan en hun punten op de witte schijven. Het inschrift op de ster luidt: God is groot. Dat op de wassenaar luidt: Er is geen God dan God en Mohammed is Zijn Profeet. [De inschriften op de schijven worden niet genoemd. WS]

In zijn werk noemt de Franse vlaggenkundige André Flicher inderdaad schijven: "un poignard sur un disque Blanc avec des inscriptions Noires". In de volgende alinea noemt hij ze schilden: "Les épées et les boucliers...". Verder beschrijft Flicher de vlucht van het dundoek als "... en oval pointu ..." dus puntig ovaal.

4.

5a.

5b.

6a.

6b.

De Spaanstalige Wikipedia geeft deze twee vlaggen ook, maar als afbeeldingen 6a en 6b.

Merk op dat de ster in de staatsvlag (Afbeelding 6a) wat hoger staat afgebeeld dan in die op flagspot.net (Afbeelding 5a). In de tekst van deze Spaanstalige site worden de witte schijven in model (Afbeelding 6b) bloemen Unie van Staten van Balochistan 3 okt 1952 – 14 oktober 1955 genoemd. Het inschrift is duidelijk te onderscheiden van de schijf- rand en de cirkel met stippen in het midden. Maar zijn die cirkel en

7. Vlag van het khanaat

8. Vlag van de khan

9.

10. Unie van Staten van Balochistan
3 okt 1952 – 14 oktober 1955

11. Onafhankelijke staat Balochistan, 20
juni 1958 - 8 okt. 1958

stippen een bloemhart met stamper en meeldraden?

Volgens Wapens en vlaggen van de Indische prinselijke staten van de hand van John McMeekin (1990) is model (Afbeelding 6a) de oude vlag die tot 1680 in gebruik was en de ander de modernere (1680 – 1948). De Spaanstalige site vervolgt met: "... maar volgens het moderne gebruik van vlaggen lijkt het erop dat de eerste vlag die van de staat en de tweede die van de khan was." Is dit wel zuiver? Zo leggen we een uit onze tijd bekende indeling op zaken uit de geschiedenis die niet geheel duidelijk zijn en waarvoor nog geen bewijs is. Dit lijkt me een gevaarlijke interpretatie. Verder geeft André Flicher zelf geen vlag voor de khan, hoewel hij uitvoerig met de diverse vorstenhuizen gecorrepondeerd heeft en vlaggen of standaarden van de vorsten heeft gepubliceerd. (Afbeelding 7)

De site van Ben Cahoon toont een mooie, gedetailleerde afbeelding 7 met de vermelding: Staat Kalat, ca. 1680 – 1952.² De ster staat in het midden van de groene baan tussen de uiteinden van de liggende maansikkel en de schijven of bloemen zijn hier duidelijk zonnen met een gezicht. Ben Cahoon geeft mij³ als bron, de site van Roberto Breschi. lolololo (Afbeelding 8)

Deze Italiaanse site⁴ heeft deze mooie en gedetailleerde afbeelding en meldt: "Staatsvlag (Afbeelding 8) dateert uit het begin van de oorsprong van de staat (c. 1660), en werd onderdrukt in 1952. Doek uitgerekt (c. 1:2). De figuren opzij en de ovale vlucht met de scherpe punt werden een paar jaar later (c. 1680) toegevoegd." (Afbeelding 9)

Roger Baert, Belgisch vlaggenkundige, geeft voor de staat Kalat dit model (Afbeelding 9) onder vermelding van ca. 1680 – 3 oktober 1952⁵ en verder het model (Afbeelding 10) aan het begin van dit overzicht voor:

Ook geeft deze site een tekening van volgend model voor de uitgeroepen, kortstondige (Afbeelding 11).

Samenvattend kunnen we concluderen dat het onderscheid tussen een rechthoekig dundoek en het model met een puntig afgeronde

vlucht voor Kalat niet duidelijk is en dat beide modellen voor het khanaat gegeven (kunnen) worden. Verder blijken de schijven geen bloemen maar zonnen met een gezicht te zijn, een element dat de vroegere vlag van Nepal ook droeg.

Vlaggen en de ligging van de andere prinselijke staten in Balochistan

Makran

In 1725 werd Makran (Afbeelding 12) een vazalstaat van Kalat. In de late 18e eeuw schonk de khan van Kalat de kuststrook aan de nieuwe sultan van Muskat. Deze stelde er een wali als bestuurer aan, een gouverneur-resident. De vlag zou uit deze periode stammen. Uiteindelijk behield Muskat-Oman er enkel de havenstad Gwadar. De rode baan in de vlag (Afbeelding 13) zou aan de geheel rode vlag van Muskat herinneren en de opofferingen in de strijd om de onafhankelijkheid van het emiraat te behouden symboliseren, het blauw staat voor de uitgestrekte kuststrook aan de Arabische zee, terwijl het groen met de witte maansikkel met ster verwijst naar de religie van de islam. Makran trad in 1948 tot Pakistan toe.

met ster. Over de verhouding van de zijden is men het niet eens. Flagspot.net geeft 1 : 2 zoals hier

12. Makran

13. Vlag van de Makran

14. Kharan

15. Vlag van de Kharan

Kharan

Naar verluidt zou Kharan (Afbeelding 14) in 1697 vazalstaat van Kalat zijn geworden. De familie der Nausherwani waren nawabs van Kharan. In 1940 schudde Kharan met hulp van de Britten de status van vazal van Kalat van zich af. Op 17 maart 1948 trad het toe tot Pakistan. De betekenis van de kleuren van de vlag (Afbeelding 15) is me nog niet bekend geworden.

Las Bela

Vier evenhoge banen van groen, rood, zwart en wit (Afbeelding 17) met in de vluchtop op de groene en rode baan een witte maansikkel

Maan en ster in de vluchtop

Voor moslims die vertrouwd zijn met het Arabisch schrift of een daarmee vergelijkbaar schrift is de schrijf- en daarmee de kijkrichting van rechts naar links, terwijl Westerlingen van links naar rechts lezen en schrijven. In deze postzegel van Lasbela komen beide voor.

Overzicht van de conflicten

1ste conflict	1948	Geleid door prins Abdul Karim Khan
2de conflict	1950-1960	Onder leiding van Nowroz Khan
3de conflict	1963-1969	Geleid door Nawab Khair Baksh Marri
4de conflict	1973-1977	Onder leiding van Nawab Khair Baksh Marri
5de conflict	2004-heden	leiders zijn Nawab Akbar Khan Bugti en Mir Baloch Marri

afgebeeld. R. Breschi geeft 19 : 25. Las Bela (Afbeelding 16) was het kleinste van de prinselijke staten in Balochistan en lag in het zuidoosten ervan aan de Arabische zee. De staat werd in 1742 gesticht door Jam Ali Khan I. Op 17 maart 1948

16. Las Bela

17a. Vlag van Las Bela

18. Las Bela

trad het vorstendom toe tot de republiek Pakistan. Op 14 oktober werd het vorstendom opgeheven. De emir voerde een standaard (Afbeelding 18) volgens de banen van de nationale vlag, belegd in het midden ter hoogte van de rode en zwarte baan van een groene schijf met gele rand waarop zijn wapen met erboven het opschrift LASBELA STATE van geel en onder BALUCHISTAN van wit.⁶ In de ogen van moslims beelden de Westerlingen vlaggen dan ook vreemd af. Moslims beelden vlaggen met de hijszijde aan de rechterkant af. (Afbeelding 17) De maan en ster komt daardoor automatisch in de voor Westerlingen vertrouwde linker bovenhoek; geen hijshoek!

Balochistan naar zijlijn

Op 22 november 1954 kondigde de premier van Pakistan, Muhammad Ali Bogra, de one unit policy af; het beleid van één enkele eenheid. Volgens dit beleid fuseerden de vier provincies en de andere vorstendommen van West-Pakistan tot een eenheid en werd Lahore als hoofdstad aangewezen. Als gevolg van deze maatregel kromp de vertegenwoordiging van de tribale gebieden van Balochistan in de federale regering. De Baloch bevolking wilde dat de one unit policy niet op Balochistan zou worden toegepast, maar de federale regering zette het beleid met geweld door en dit plaveide de weg van de geschiedenis voor verscheidene opstanden in Balochistan tegen de centrale regering. Aan deze geweldsuitbarstingen

lagen de volgende factoren ten grondslag: wrok door het gebrek aan autonomie, excessieve bemoeizucht van de Pakistaanse regering wat betreft nomadische zaken, instroming van bekwame mijnwerkers, handelaren en kolonisten uit andere Pakistaanse provincies in Balochistan. Daar kwam de volgende factor nog bij: de bevolking van Balochistan deelde zo goed als niet mee in de opbrengst van de exploitatie van de bodemschatten door de Pakistanen. Deze bodemschatten zijn voor de Pakistaanse regering en voor buurland China van groot economisch belang. Deze staat legt de China-Pakistan-Economic Corridor aan van de grens in Kashmir naar de haven in Gwardar, waar nu ook een diepzeehaven is aangelegd. De bodemschatten zijn zowel via land als via de zee naar China te vervoeren.⁷ Het verschil is ongeveer zesduizend miljard varen.

Overzicht van de conflicten

Op 12 augustus 2009 maakte de khan van Kalat, Mir Suleman Dawood, formeel bekend dat er een Raad voor een onafhankelijk Balochistan zou worden gevormd. Alle leiders van de afscheidingsbewegingen zouden samen met Brahmdag Bugti deel uitmaken van deze raad.

De regering van Pakistan heeft herhaaldelijk India ervan beschuldigd de Baloch opstandelingen te steunen om zo de staat Pakistan te destabiliseren. India heeft echter deze beweringen categorisch ontkend en erop gewezen dat er geen concrete bewijzen van zijn.

19. Vlag van Pakistan

20. Provincie Balochistan.

In de ogen van moslims beelden de Westerlingen vlaggen ook vreemd af. Zij lezen namelijk van rechts naar links en beelden vlaggen linksuitwaaiend af. Op de diverse websites staan de vlaggen zoals hierboven afgebeeld.

(Zie Vlag! 21, p18. 'De linker- en rechterzijde van vlaggen' van Theun Okkerse. Hierin o.a. een pleidooi voor het aangeven van de broeking in de vlaggentekening. En van de kijkrichting in beschrijvingen van een afbeelding 'links- of rechtsuitwaaiend'.)

Pakistan beweert in oktober 2015 de VN een dossier met bewijsmateriaal gegeven te hebben. Er zijn geen details bekend gemaakt. De VN hebben de ontvangst van het dossier niet bevestigd. Op 29 maart 2016 zou Pakistan een marineofficier van India in hechtenis genomen hebben op beschuldiging van het plegen van een aanslag op Chinezen in Gwardar. Op 17 maart zette Pakistan een premie op het hoofd van 99 separatistische activisten. De dagen erop waren er weer gevechtshandelingen waarbij meerdere doden vielen.

Vlag voor het Baloch volk

Het ontwerp (Afbeelding 21) is bedacht op 27 januari 1982 door de Baloch United Movement. Er is ook een variant in gebruik, waarbij een punt van de witte ster naar de hoek wijst.⁸ De kleuren hebben de volgende betekenis: Groen staat voor de ontlukende lente van de vrijheid voor de Baloch. Rood staat voor het morele heldendom van hen die de martelaarsdood stierven. Blauw staat voor de marine- en hemelse grenzen. De witte ster is het teken van het morele heldendom, menszijn en vrijgevigheid. De verhouding van de zijden van de vlag is 2 : 3.

Vlag voor koning en regering

De Koning en regering gebruiken deze variant (Afbeelding 22) met op het blauw een witte zon met 12 stralen.⁹ De koning, Mir Suleman Dawood Khan, werd in 2006 de grond in Pakistan te heet onder de voeten. Hij vluchtte naar het buitenland nadat hij zich had uitgesproken tegen de schendingen van de mensenrechten door de Pakistaanse strijdkrachten en zelf een doelwit geworden was.

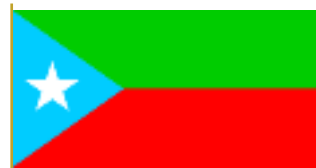
Hij vroeg in juli 2007 asiel aan in het Verenigd Koninkrijk en ver-

keeg dit in oktober 2009. Op een verzoek van een delegatie van het provinciaal bestuur om terug te keren is hij in juli 2015 niet ingegaan. Zijn officiële aanspreektitel luidt Z.H. Beglar Begi, Khan van Kalat.¹⁰

Op 18 april 2006 werd er vervolgens een regering-in-ballingschap gevormd in Jeruzalem.¹¹ Deze voerde een vlag (Afbeelding 24) in dezelfde kleuren, maar met drie evenhoge banen.

Aan de kleuren worden de volgende betekenissen toegeschreven¹²:

- Groen is de kleur van de voor-spoed. Het droge barre land van Balochistan kleurt groen na de regenval wanneer de kleine planten uitlopen. Vrijheid is als regenval en wanneer deze bereikt is, zal de Baloch natie ontspruiten.
- Rood is de kleur van het bloed, van taaheid en dapperheid. De Baloch martelaren offerden trots hun leven voor de vrijheid en vergoten hun bloed op de bodem van Balochistan.
- Blauw is de kleur van de oceaan en de hemel. Het betekent waakzaamheid, doorzettingsvermogen en rechtvaardigheid. De Baloch zullen hun strijd voortzetten tot de vrijheid is bereikt en gerechtigheid is verkregen.
- Wit is de kleur van de vrede, van zuiverheid en onschuld. Het Baloch volk wil in vrede en harmonie als vrije natie leven.
- De rijzende zon is een teken van een nieuw begin, een nieuw tijdperk. De Baloch natie begint een nieuwe dag als een vrije natie. Deze vlag wordt nu (ook) door Azad Balochistan e Berak gevoerd.

21 Vlag van het Baloch volk

22 Vlag van koning en regering

>
23, Mir Suleman Dawood Khan

24. Vlag van regering in ballingschap

25. Vlag van regering-in-ballingschap

25 b. Logo BRA

Bevrijdingsbewegingen in Balochistan en politiek-kritische groepen

1 (Afbeelding 25a)

De Baloch Republican Army

(B.R.A.) is een groep etnisch-nationalistische separatisten die een onafhankelijk land voor het volk van de Baloch wil en heeft haar basis in Balochistan. De organisatie werd in 2006 gevormd en is sindsdien betrokken met militante activiteiten als aanslagen tegen het Pakistaanse leger. De B.R.A. opereert met guerillatactieken als hin-

derlagen en sabotage.

Hun leider is Sahiv Baloch. Hun vlag kent verwisselde banen rood en groen vergeleken met de vlag voor het Baloch volk!

2 (Afbeelding 26)

De Baloch(istan) Liberation

Army (BLA) is een militante organisatie en separatistische groep in Pakistan. Als zodanig staan ze sinds 2006 geregistreerd. Hun

26. Vlag van BLA

27. Logo BLF

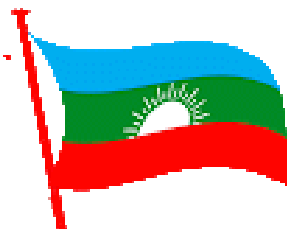
28. Vlag logo van BPG.

29. BNM

30. Logo banner BSO Azad

31a. Azad Balochistan e Berak

31b. Balochistan -slot

basis is in Balochistan. Er werd beweerd dat Hyrbayir Marri sinds 2007 de leider van de groep zou zijn, maar tijdens een interview in 2015 ontkende hij enig contact met deze groep te hebben. Zijn broer Balach leidde de groep van 2000 tot zijn dood in 2007. De leider is nu Khair Bakhsh Marri.

3 (Afbeelding 26)

Lashkar-e-Balochistan

Deze groep is een afsplitsing van de B.L.A. en wordt geleid door Javed Mengal, de zoon van Ataulah Mengal. Deze gewapende

beweging wordt gelinked aan de Mengalstam en heeft zijn bases in Balochistan en Afghanistan. Lashkar-e-Balochistan streeft naar nationale onafhankelijkheid. De groep werd bij het publiek bekend in 2012 na het opeisen van de verantwoordelijkheid voor bomanslagen in Quetta, Lahore en Karachi. Daarna is van hen niets vernomen.

4 (Afbeelding 27)

Het Balochistan Liberation Front (B.L.F.) is een politiek front en een militante groep die opgericht

werd door Jumma Khan Marri in 1964 in Damascus. Het B.L.F. speelde een belangrijke rol in de opstand van 1968-1980 in Pakistaans Balochistan en Iraans Balochistan. Als leiders staan bekend Sher Mohammad Marri en Dr. Allah Nazar Baloch (2009-heden). De groep wil Balochistan van Pakistan bevrijden.

5 (Afbeelding 28)

Baloch Republican Guards

Van deze groepering is nog heel weinig bekend, omdat hij nog niet zo lang op het toneel is. Naar verluidt opereert de groep in het grensgebied met buurprovincie Sindh. Hun logo toont de wapperende Balochi vlag boven een opschrift in Urdu, waaronder deels zichtbaar een kaart van Balochistan in de kleuren van de Balochi vlag.

6 (Afbeelding 29)

Baloch National Movement

(B.N.M.),

De B.N.M. is een nationalistische politieke organisatie van Balochi. Voordat hij in 2009 naar verluidt door Pakistaanse veiligheidsdiensten vermoord werd, was Ghulam Mohammed Baloch de voorzitter van deze partij. Dit vlagmodel is van vroeger bekend als de vlag van de kortstondige Onafhankelijke Staat Balochistan (20 juni 1958 - 8 okt. 1958)

7 (Afbeelding 30)

Baloch Student Organisation

(B.S.O.).

De B.S.O. is een organisatie die campagne voert voor de studenten van Balochistan. Ze werd als studentenbeweging in november 1967 in Karachi opgericht. Nog steeds is het de grootste studentenbeweging in het land. Wel raakte het door ideologische verschillen verdeeld. De BSO Pajjar en de BSO Mangal sloten zich aan bij het parlementaire raamwerk van Pakistan, terwijl de BSO Azad gewapend strijdt voor een Groot-Balochistan met bases in Iran, Afghanistan en Pakistaans

Balochistan. De regering van Pakistan heeft BSO Azad in 2013 op de lijst van terroristische organisaties gezet.

Het logo toont op een witte schijf een kaart van Balochistan ingekleurd volgens de inheemse vlag met erboven een opengeslagen wit Koranboek en een witte hand die het V-teken laat zien. Om de witte schijf een rode ring waarop in witte kapitalen (links) knowledge (= kennis), (boven) struggle (= worsteling of strijd), (rechts) victory (=overwinning) en (onder) BSO AZAD.

8

Het **B.N.F.** is een politieke alliantie van acht nationalistische Balochgroepen, waaronder de BNM en de BSO. Het front is tegen parlementaire, politieke deelname in Pakistan. Het front werd gevormd in februari 2009 en de voorzitter van de BSO-Azad is de secretaris van het BNF.

9 (Afbeelding 31)

vlag voor een **Onafhankelijk Balochistan** (Azad Balochistan e Berak) (15)

Het ziet er helaas voorlopig niet naar uit dat de dageraad van een vrij en onafhankelijk Balochistan aanbreekt. □

- 1.<http://balochistaninhistory.blogspot.nl/>
- 2.www.worldstatesmen.org
- 3.E-mail op 21 oktober 2016 aan auteur
- 4.rbvex.it
- 5.www.flagheritagefoundation.org/signa_mundi
- 6.rbvex.it
- 7.<https://www.quora.com/What-would-happen-to-Pakistan-if-it-loses-Azad-kashmir-and-Balochistan-due-to-internal-strife-or-war>
- 8.<https://flagspot.net/flags/pk-bal.html#use>
- 9.blijktens <http://governmentofbalochistan.blogspot.nl>
- De items gaan maar tot 2006.
- 10.<http://www.walesonline.co.uk/news/wales-news/suleman-king-balochistan-lives-exile-7009740>
- 11.<https://mutiny.wordpress.com/2006/06/24/azad-balochistan/>
- 12.picasaweb.google.com

Markiezenarchipel maakt onofficiële vlag officieel

Tatoeage-genootschap kreeg zegje in de heilige vorm van hoofd

De Markiezenarchipel, in het midden van de Pacific, heeft sinds 30 november 2018 een officiële vlag. Het is de vlag die de eilanden-groep, die deel uitmaakt van Frans Polynesië, al sinds eind 1978 onofficieel gebruikt. Alleen de matatiki, het hoofd van de Polynesische eerste mens (Tiki), is tapu, ofwel heilig gemaakt. Hiervoor was het tatoeage-genootschap Patutiki verantwoordelijk.

Door JOS POELS

De Markiezenarchipel, ook wel Marquesaseilanden, is één van de vijf eilandengroepen binnen het uitgestrekte Frans Polynesië. De archipel in het midden van de Stille Oceaan, en die sinds 1842 Frans is, bestaat uit twaalf eilanden en één atol. Bij de volkstelling van augustus 2017 woonden er net geen tienduizend mensen. De eilanden-groep wordt wel eens omschreven en bezongen als de mooiste plek op aarde. De Franse schilder Paul Gauguin en de Belgische zanger Jacques Brel sleten er de laatste dagen van hun leven.

Op de Marquesaseilanden werden geen vlaggen gebruikt tot de komst van de Fransen. In augustus 1837, vijf jaar voor de annexatie van de archipel, kwam de Franse schout-bij-nacht Abel Dupetit-Thouars met zijn fregat *Vénus*, er poolshoogte nemen. De admiraal nodigde lotété, de 'koning' van het eiland Tahuata aan boord uit voor een gesprek. De koning legde de admiraal uit dat hij ook een vlag wilde hebben. Die werd stante pede ontworpen en aangenomen nadat de koning de verzekering van de schout-bij-nacht had gekregen dat geen enkel ander land zo'n vlag had.¹ Toen koning lotété op 9 augustus weer van boord ging, wapperde vanaf zijn boot een vlag met een rood-wit schaakbordpatroon, de eerste rechthoek rood (*afbeelding 1*). Het is niet duidelijk wat er daarna van de vlag geworden is, laat staan dat duidelijk werd wat de betekenis van de blokkenvlag was. De bronnen uit die tijd zwijgen hierover.

Annexatie

Dezelfde schout-bij-nacht Dupetit-Thouars nam in mei tot september 1842 de eilanden die tot de Markiezenarchipel behoren één-voor-één voor Frankrijk in bezit. In de declaraties die bij de annexaties werden uitgegeven, werd expliciet verordonneerd dat voortaan de Franse tricolore moest worden uitgestoken.² De eilanden werden samengevoegd met de andere door Frankrijk geannexeerde eilanden in de Pacific. De blauw-wit-rode Franse driekleur was de enige vlag van het gebied dat aanvankelijk de Franse bezittingen in Oceanië werd genoemd.

De status van alle Polynesische eilanden van Frankrijk werd in 1946 veranderd in die van een Frans overzees territorium. De naam *Franse bezittingen in Oceanië* veranderde in 1957 in *Frans Polynesië*. De Fransen hadden het er aanvankelijk moeilijk mee als er andere dan Franse vlaggen werden uitgestoken. In een klimaat waarin er door de oorspronkelijke inwoners werd aangedrongen op het weer aannemen van de oude vlag van Tahiti, het hoofdeiland van Frans Polynesië, verbood gouverneur

7. De gemeenschapsraad van de Markiezenarchipel stelde op 30 november 2018 de vlag van de Markiezenarchipel officieel vast. (Foto: Codim)

Pierre Angeli nog in augustus 1970 het uitsteken van niet-Franse vlaggen.³

Het zou nog tot 1984 duren voordat Frankrijk akkoord ging met het gebruik van andere vlaggen. Frans Polynesië kreeg dat jaar verregaande autonomie. De vlag die de gehele eilandengroep toen aannam, was gebaseerd op de oude vlag van Tahiti.

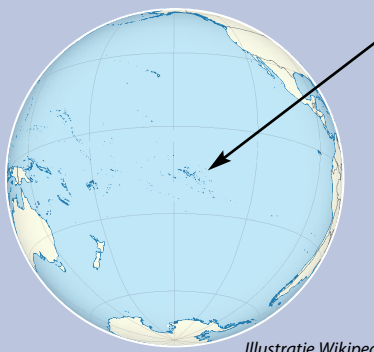
Al vijf jaar eerder was op de Markiezenarchipel een lokale vlag in gebruik geraakt. Op 30 december 1978 was die, naar een ontwerp van de rooms-katholieke bisschop Hervé-Marie le Cleac'h, door de vereniging Motu Haka aangenomen. Motu Haka was een samenbundeling van allerlei organisaties die zich inzetten voor de behoud en bescherming van de plaatselijke cultuur en natuur.

Traditionele geloof

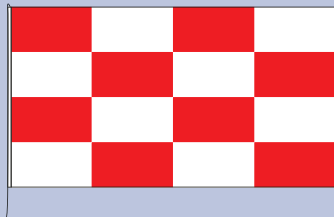
De bisschop had zich bij het ontwerpen laten inspireren op elementen uit het traditionele geloof, niet op het katholicisme, dat in het midden van de negentiende eeuw werd geïntroduceerd op de eilanden.⁴ Le Cleac'h's originele ontwerp (*afbeelding 2*) bestond uit twee even hoge banen, rood boven, geel beneden. Op een witte broekingsdriehoek, die tot op het midden van de vlag reikte, was de afbeelding geplaatst van *matatiki*, het aangezicht van *Tiki*. In de Polynesische mythologie was Tiki niet alleen de eerste mens, maar ook de godheid die hem creëerde. Standbeelden in hout of steen worden in geheel Polynesië gebruikt als de belichaming van de goddelijke geest (*afbeelding 3*).

De witte kleur stond voor de vrede. Geel is de kleurstof die de *kurkuma* geeft en waarmee de eilandbewoners zich beschilderen bij ceremoniële gelegenheden. Rood stond voor de *kuà*, de heilige vogel waarvan de veren ter ornamentatie worden gebruikt. Rood is ook de kleuren van de eilandhoofden in het traditionele bestuursstelsel van de Markiezenarchipel.⁵

Vrij snel na de introductie van de vlag door Motu Haka wisselden de

Illustratie Wikipedia.

1. Koning Lotété van het eiland Tahuata koos in augustus 1837 een rood-wit geschaakte vlag.

2. Het oorspronkelijke ontwerp van de vlag voor de Markiezenarchipel van bisschop Hervé-Marie le Cleac'h.

3. Een beeldhouwde Tiki, in de Polynesiëse mythologie de eerste mens en tevens de godheid die hem creëerde. (Foto: Louvre, Parijs MH 87.50.1)

4. De onofficiële vlag van de Markiezenarchipel wappert naast de Franse- en Europese vlag.

6. De matatiki die volgens het tatoeagegenootschap Patutiki tapu (heilig) is.

5. Auto's en motoren op de Markiezenarchipel hebben de vlag op de nummerplaten staan. (Foto: Hervé Calvarain)

kleuren van de twee horizontale banen (afbeelding 4). De reden daarvan is niet bekend. Toen Frans Polynesië in 1984 een vlaggenwet aannam, werd daarin ruimte gecreëerd om naast de Franse- en de Frans Polynesiëse vlag ook regionale vlaggen uit te steken. Voor het gemeentehuis van Taiohae, de hoofdstad van de Markiezenarchipel, wapperde vrijwel direct na de aanname van de wet de onofficiële vlag van de eilanden, naast de tricolore.

De populariteit van de vlag van de Markiezenarchipel nam langzaam maar zeker toe. Niet alleen in de vorm van een echte vlag, maar ook in allerlei andere vormen, zoals op drukwerk en op nummerplaten (afbeelding 5). Tegelijkertijd werd het zelfbewustzijn van de eilandbewoners groter. In november 2010 hadden de eilanden binnen de archipel zich verenigd in een bestuursseenheid, de Gemeenschap van gemeenten van de Markiezenarchipel (Codim). Sindsdien wordt de roep naar afscheiding van Frans Polynesië luider. De burgemeesters van de gemeenschap zijn begin vorig jaar in Parijs op bezoek geweest bij de Franse president Macron om te pleiten voor een zelfstandige status binnen de Franse republiek.

Aanblik van Tiki

Het viel de leden van Codim eind 2017 op dat de matatiki, de aanblik van Tiki, op de vlaggen steeds vaker werden gesimplificeerd en al helemaal niet uniform waren. Ze voldeden niet aan *tapu*, wat nog het best overeenkomt met het Nederlandse woord heilig. Tiki is ook de uitvinder van het beeldhouwwerken en tatoeëren. De meeste symbolen die deze vormen van kunst voortbrengen, komen uit het lichaam van Tiki.

Het tatoeagegenootschap *Patutiki* werd gevraagd een nieuwe matatiki te ontwerpen die *tapu* was. Het is deze matatiki (afbeelding 6) waarmee de Codim-raad op 30 november instemde. Tegelijkertijd besloot de raad de rood-wit-gele vlag met de *tapu matatiki* in de broekingdriehoek als officiële vlag vast te stellen voor de eilandengroep (afbeelding 7).

De kleuren, die volgens het RGB-systeem zijn vastgelegd, hebben ook een iets andere betekenis gekregen dan die uit 1978 stammende ontwerp. Geel, of wel *eka*, is de kleur die de jeugd en de feestelijkheden symboliseert. Rood, *kuà*, is de *tapu* (heilige) kleur van de stamhoofden. Wit, *maita/tavalè*, is de *tapu* kleur van de priesters.

Het besluit van Codim en de motivering voor het ontwerp werden gepubliceerd in het *Journal officiel de la Polynésie française*, het staatsblad van Frans Polynesië van 15 maart 2019. De Markiezenarchipel is de eerste van de vijf eilandengroepen van Frans Polynesië die haar onofficieel gebruikte vlag officieel heeft gemaakt. □

1 MM. Vincendon-Dumoulin / C. Desgraz: *Iles Marquises ou Nouka-Hiva*. Parijs: Arthus Bertrand, 1843, p. 111.

2 De annexatie-declaraties zijn te vinden in Gallica: <https://www.yumpu.com/fr/embed/view/2r64BLTiUN8IG37f>

3 "They want Tahiti's flag official", *Pacific Islands Monthly*, jrg. 42, no. 9, september 1971, p. 28.

4 "New Flags: Marquesas Islands", *The Flag Bulletin*, jrg. 24, nr. 6, november-december 1985, p. 203. Hierin wordt verkeerd gemeld dat de vlag in 1984 in gebruik kwam.

5 idem, p. 204.

“Alle talenten die onder de leden aanwezig zijn, moeten worden benut”

Davied van Berlo, de nieuwe voorzitter van de Nederlandse Vereniging voor Vlaggenkunde

De Nederlandse Vereniging voor Vlaggenkunde heeft met Davied van Berlo een nieuwe voorzitter. De 47-jarige Leidenaar is van jongs af aan in vlaggen geïnteresseerd, maar pas enkele jaren bij de vereniging. Hij weet dat er meerdere “vlaggenenthousiastelingen” zijn buiten de club. Die wil hij gaan bereiken. Wie is ‘deze man’, de nieuwe voorzitter, Davied van Berlo?

Door HANS HORSTING

“H et is net of deze man de vergaderingen van de Nederlandse Vereniging voor Vlaggenkunde al jarenlang leidt: zo vlot, zo kundig.” Deze en soortgelijke uitspraken waren te horen na de algemene ledenvergadering van de Nederlandse Vereniging voor Vlaggenkunde (NVvV), afgelopen zaterdag 23 maart in Rotterdam. Die jaarvergadering werd voor het eerst geleid door de nieuwe voorzitter, Davied van Berlo.

Davied werd op 20 januari 1972 in Best in Noord-Brabant geboren. De naam ‘Davied’ komt in ons land niet veel voor. “In Nederland zijn zes mensen die Davied heten. Het is de Franse uitspraak van David. Mijn ouders vonden dat mooi klinken. Mijn vader werkte bij de politie en mijn moeder bij de bibliotheek. Ze zijn nu beiden met pensioen en zetten zich in voor allerlei vrijwilligersprojecten. Ik woon in Leiden, samen met mijn echtgenote en zoon van vier jaar.”

Van Berlo werkt als strateeg bij de Rijksdienst voor Ondernemend Nederland (RVO). “Dat is onderdeel van het Ministerie van Economische Zaken en Klimaat. Ik hou me met name bezig met de ontwikkeling van de organisatie en met de vernieuwing van RVO. Samen met veel partners

proberen we de positie van ondernemers te versterken en we maken Nederland economisch sterker en duurzamer. Dat gebeurt in opdracht van ministeries, provincies, gemeenten en de EU.”

Hij vertelt dat hij een heel serieuze scholier was die veel belang hechtte aan talen, waaronder Grieks en Latijn. “Er gingen na het gymnasium maar weinig vrienden in Leiden studeren, dus ik moest daar mijn (sociale) leven opnieuw opbouwen. Ik heb eerst een jaar Russisch gestudeerd en daarna de studie geschiedenis voltooid. Daarna – in 1996 – ging ik aan de slag bij een uitgeverij om internetsites op te bouwen. Vervolgens stapte ik over naar het Ministerie van Landbouw, Natuur en Voedselkwaliteit. Van daaruit zette ik ‘Ambtenaar 2.0’ op – een ambtenarennetwerk met 10.000 leden – alsmede ‘Pleio’, een samenwerkingsplatform voor de gehele overheid.”

Topografie

Uiteraard komt in het gesprek al snel de vraag naar voren waar de belangstelling voor vlaggen vandaan komt. “In mijn jeugd had ik veel interesse voor topografie. Kaarten en vlaggen maken daar deel van uit. Elk jaar hing ik de poster van de Shipmate met alle vlaggen van de wereld aan de muur. De laatste jaren ging ik in vakanties meer lezen over vlaggen. Zo kwam ik terecht op de website van de Nederlandse Vereniging voor Vlaggenkunde en daar meldde ik me aan. De eerste kennismaking vond plaats bij de viering van het 50-jarig bestaan van de vereniging in Rotterdam.”

Tijdens de jaarvergadering van 2017 in Dordrecht meldde de vorige NVvV-voorzitter dat hij in Canada ging werken en daardoor uit het bestuur stapte. Tijdens die vergadering meldde Van Berlo zich als nieuw bestuurslid aan. Hij wilde dat werk één jaar aanzien, voordat hij een beslissing nam de voorzittershamer over te nemen. Van Berlo: “De NVvV is een kleine vereniging, dus alle talenten die onder leden aanwezig zijn – ook van de nieuwelingen – moeten worden benut. Toen voorzitter Joost Schokkenbroek aftrad vanwege zijn vertrek naar Canada vroegen we ons in het bestuur af wie het voorzitterschap op zich zou kunnen nemen. Ik heb al ervaring als voorzitter, dus die ervaring zet ik ook graag in voor de NVvV.”

Davied houdt zich in het bestuur overigens ook nog steeds bezig met de communicatie en het verbeteren van de website. Dat lukt hem echter niet alleen. “Nieuwe artikelen, ideeën en rubrieken zijn altijd welkom.” Het valt hem op dat Twitter ook een goed kanaal is om contact te onderhouden met andere vlaggenkundigen en vlaggenkundige verenigingen in de wereld. “Ik zal ook zeker naar toekomstige internationale congressen van de Fédération Internationale des Associations Vexillologiques gaan. Dit jaar San Antonio in Texas is wat veel gevraagd, maar in 2021 in Slovenië wil ik van de partij zijn.”

Van Berlo's illustere NVvV-voorgangers

Davied van Berlo is de negende voorzitter van de in 1966 opgerichte Nederlandse Vereniging voor Vlaggenkunde. Dit zijn Van Berlo's illustere voorgangers, die de voorzittershamer hebben gehanteerd.

1966 - 1969	J.H. Schuilinga	3 jr
1969 - 1980	Hein Rombach	11 jr
1980 - 1982	Piet Bultsma	2 jr
1982 - 1995	Ger ten Hoeve	13 jr
1995 - 2000	Thijs van Leeuwen	5 jr
2000 - 2002	Anton Warnies (a.i.)	2 jr
2002 - 2017	Joost Schokkenbroek	15 jr
2017 - 2018	Marcel van Westerhoven (a.i.)	1 jr
2019 -	Davied van Berlo	

“Door samen te werken met andere organisaties kunnen we meer bereiken en maken we zichtbaar hoe vlaggen op allerlei plekken een rol spelen.”

Toekomst NVvV

Wat ziet Davied als zijn grootste uitdaging de komende jaren? “In de eerste plaats meer leden werven. Ik denk dat Nederland veel meer “vlaggen-enthousiastelingen” kent. Die mensen moeten we zien warm te maken voor de vereniging. Er moeten nieuwe leden komen die bijdragen willen leveren aan ons vlaggentijdschrift “Vlag!” en die activiteiten willen organiseren. Dat kan via sociale media, publicaties, lesprogramma’s op scholen, samenwerking met musea: dat zijn middelen om andere vlaggenkundig geïnteresseerden aan ons te binden.”

In de tweede plaats vindt Van Berlo dat er meer samenwerking aangegaan moet worden met andere organisaties die iets met vlaggen hebben. “Als leden van de NVvV hebben we natuurlijk grote interesse in vlaggen an sich, maar vlaggen spelen een rol in allerlei verschillende contexten en omgevingen. Door samen te werken met andere organisaties kunnen we meer bereiken en maken we zichtbaar hoe vlaggen op allerlei plekken een rol spelen.”

In dat verband is ook de samenwerking met de Stichting Vlaggenparade Rotterdam (VPR) van belang. “Ook al is die relatie statutair nu verbroken, de Vlaggenparade is een natuurlijke partner, aangezien vlaggen daar ook een centrale plek hebben. Het is gewoon een van de vlaggenkundige brandpunten van Nederland. Positief is ook een goede relatie met de Nederlandse vlaggenfabrikanten: ik ben erg blij met Jaap Groen van Semaphore Signs, die nu in het bestuur is benoemd. Hij brengt een nieuw netwerk mee en een andere kijk op de vlaggenkundige wereld.”

Davied sluit af met zijn gedachten over Vlag!: hij is erg blij met het plan dat de nieuwe hoofdredacteur Jos Poels samen met de andere redactieleden opstelde. “Het blad is een belangrijke manier om de banden binnen de vereniging sterk te houden en om te laten zien wat het belang van vlaggen en van vlaggenkunde is. En met het blad laten we meteen zien hoe leuk vlaggenkunde is!” □

Vlaggen maken blijft vakwerk

Een kijkje in de productiehal van de Dokkumer Vlaggencentrale

Er mogen veel van de in Nederland verkochte vlaggen per container uit China komen, er worden er nog de nodige in het land zelf geproduceerd. De Dokkumer Vlaggencentrale (DVC) in het Friese Dokkum is een van de grote vlaggenfabrieken. Die gunde ons een kijkje in de productiehal.

Door INA POTIEK

Joannes Demes vestigde zich in Dokkum als weversknecht. Zijn zoon startte in 1833 een eigen weverij en blauwververij. Later ging de familie zich toeleggen op de handel in textiel.

Saillant detail: met de verloving van prinses Juliana en prins Bernard in september 1936 werden in Dokkum duizenden rood-wit-blauwe zwaailvlaggetjes geproduceerd. Ze werden verkocht voor drie cent per vlaggetje. Ze waren een ongekend succes. Dit was het begin van de vlaggenproductie.

Na de Bevrijding in 1945 nam de handel in Nederlandse vlaggen enorm toe. In het begin alleen genaaide vlaggen, later in 1961 werden de eerste vlaggen gedrukt. De Dokkumer Vlaggencentrale (DVC) is er trots op dat het bedrijf nog steeds onder leiding staat van een telg uit de familie Demes. Het maken en bedrukken van vlaggen blijft vakwerk.

Productiemethodes

Voor het fabriceren van vlaggen kan worden gebruik gemaakt van twee productiemethodes: de zeefdrukmethode en de digitale printmethode. Deze twee methodes worden hieronder beschreven.

De zeefdruktechniek is een techniek voor het bedrukken van materialen. Het principe stamt uit het begin van de vorige eeuw en lijkt zeer eenvoudig: Drukinkt wordt door een gaas gedrukt waarop een sjabloon is aangebracht en deze wordt op het materiaal gedrukt.

Hieronder volgt het productieproces stapsgewijs beschreven:

Het begint met een drukvorm (zeef) die bestaat uit een aluminium raam waarop een

strak gaas is gespannen. Daarna wordt er een lichtgevoelige emulsie op het raam aangebracht, dit proces wordt inrakelen genoemd. Na een droogtijd van circa een dag is het raam klaar voor verdere bewerking. In de tekenkamer is intussen het digitale bestand aangeleverd voor het te drukken sjabloon, elke kleur is een los bestand en heeft z'n eigen raam.

Belichten

Dit bestand wordt belicht via een CST (computer to screen-) machine. Via een sterke lamp wordt de afbeelding in banen op het raam geprojecteerd, waardoor er een haarscherpe afbeelding in het raam komt te staan.

De aangebrachte lichtgevoelige emulsie die op het raam is aangebracht, wordt op deze manier verhard. De afbeelding zelf wordt echter niet belicht en blijft zacht. Destijds werden de afbeeldingen door een grote diaprojector op het raam geprojecteerd. Maar door gebruik te maken van een CST-belichtingsmachine is het mogelijk grote ramen in z'n geheel te belichten. Nu zijn zelfs de maximale formaten van 200 x 610 cm of 225 x 410 cm mogelijk.

Spoelen

Na belichting wordt het raam gecontroleerd op foutjes en eventuele lekjes. Daarna wordt het raam op een spoelmachine geplaatst en wordt het onbelichte deel van het raam uitgespoten met water. De belichte delen zijn gefixeerd en waterdicht. De zeef is nu gereed voor de zeefdruk.

Verven

In de computer is de bereidingswijze voor de verf vastgelegd, hierdoor wordt een constante kleurstelling verkregen omdat elke kleur haar eigen receptuur heeft.

Een rol vlaggenstof wordt zo vlak mogelijk op een lopende band gelegd waarop een thermoplastische lijmlaag is aangebracht. Deze lijmlaag wordt bij een bepaalde temperatuur plakkerig. Het doek wordt dan op de band gedrukt zodat deze goed op de lopende band blijft liggen.

Een op het raam gespannen zeef ->

Na uitspoelen het retouceren van de zeef ->

Blauwe drukgang ->

Gele drukgang ->

Droog, maar nog niet op kleur ->

Printer aan het werk

Zeef met lichtgevoelige laag wordt belicht ->

Zwarte drukgang (Zeeuwse vlag) ->

Rode drukgang ->

doorvoer naar de droger ->

bakken en wassen.

Modinettes naaien de bevestiging aan de vlaggen.

Foto's Ina Portek en Theun Okkerse

Boven de lopende band worden de zeefdrukramen ingespannen en komen voor elke benodigde afdruk naar beneden tot op het doek.

Vervolgens wordt de benodigde kleur handmatig op het zeefdrukraam aangebracht, waarna een rakel over het zeefdrukraam heen beweegt en zo de verf door de open gaatjes van de zeef heen in het doek perst. Hierna gaat het zeefdrukraam omhoog en schuift de band met het doek door naar de volgende positie waar eventueel het volgende zeefdrukraam zich bevindt voor de volgende kleur. Het aantal verschillende kleuren bepaalt het aantal zeefdrukramen waar het doek onder door gaat.

Tijdens het fixeren wordt het doek verhit tot 180° C. Door de hoge temperatuur openen de vezels van de stof zich volledig, de kleurstof wordt omgezet in een gasvorm waarbij de kleur zich in het materiaal dringt. Op een spanraam wordt het materiaal door de fixeermachine geleid, dan pas krijgt de verf zijn uiteindelijke kleur.

Wassen en drogen

Als laatste behandeling wordt het doek gewassen. De overbodige verfkleurstof wordt uit het doek gewassen met een soepel doek als resultaat met hoge kleurechtheden. Na het wassen, volgt het drogingsproces. Met stoom wordt het doek langs een systeem van zes walsen geleid en gedroogd.

Aan het einde van de wasstraat wordt het doek strak opgerold, en gesneden op het juiste formaat. De modinettes naaien de bevestiging aan de vlag en mooi opgevouwen worden ze in het magazijn opgeslagen, klaar voor de verkoop.

Digitale printmethode

De digitale printmethode is een veel sneller productieproces dan de zeefdruktechniek. Via de computer wordt een digitaal bestand aan-geleverd en vervolgens wordt de afbeelding afgedrukt op het materiaal. De oplage kan hierdoor veel kleiner zijn en is goedkoper dan zeefdruk. Bij digitale bedrukking kan ander doek gebruikt worden dan bij zeefdruk. Maximaal formaat voor de printer bedraagt 320 centimeter.

Kenmerkend voor digitale print is de hoge

detaillering bij full colour afbeeldingen. Er zijn talloze printmogelijkheden, zoals: gevelvlaggen, reclamevlaggen, spandoeken, parasols, sfeerwanden, kussens, strandstoelen, beachvlaggen, steigerbuis banners, tafelvlaggen, rol-lup banners, presentatiemeubels, detectiepoorthoezen en verlichting.

Materialen

Het gebruikte materiaal voor het doek bestaat voornamelijk uit synthetische vezels en met name polyester. Dit wordt geproduceerd uit fossiele brandstoffen, zoals aardolie. Bij dat productieproces worden chemische producten gebruikt die schade kunnen toebrengen aan mens en milieu. Voordeel van deze stoffen bij de productie van vlaggen, is dat deze goed bestand zijn tegen slijtage en beter zijn te reinigen dan vezels uit natuurlijke oorsprong, zoals wol of katoen.

Polyester is een glad, zacht en licht duurzaam materiaal. Het is vorm- en kleurvast, neemt weinig vocht op en droogt snel. Ideaal materiaal voor vlaggen!

Voor het juiste doek wordt gekeken naar de trekkracht, de dichtheid, de elasticiteit, de structuur (mazengrootte) de breeksterkte, de slijtvastheid van de vezels en het aantal draden per strekkende centimeter. Er zijn gebreide en geweven materialen, zware- en lichte weefsels; (weergegeven in grammen per vierkante meter). De diverse vlag-productiebedrijven hebben hun eigen speciale doekbenamingen.

Reclamevlaggen

Bij DVC worden de lands-, provincie-, gemeente- of scheepsvlaggen waarvoor de gemiddelde vlaggenkundige zich interesseert, niet meer in grote getale geproduceerd. Het zijn bijproducten geworden. Voor merkbeleving op straat wordt steeds meer gebruik gemaakt van reclamevlaggen en banieren.

Wapperende vlaggen zijn bij uitstek geschikt om een naam onder de aandacht te brengen. Voor elk evenement worden tegenwoordig vlaggen gebruikt voor de aankleding. Dit zijn hoofdzakelijk de doeken die in Dokkum worden geproduceerd. Maar zolang de wind blijft waaien, behouden de vlaggen de toekomst. □

Seinen van het NVvV-bestuur

NVvV heeft nu toekomstbestendige statuten

De voorzitter richt zijn woord tot de vergadering op een bijzondere plaats: de Dokkumer Vlaggencentrale.

Foto Theun Okkerse

Een kenmerk van een levende vereniging is dat ze steeds in beweging is. Dat geldt ook voor de NVvV. We kijken voortdurend om ons heen en gaan mee met de tijd en onze omgeving. Dat zien we terug in onze activiteiten, in het bestuur én in ons tijdschrift. Zo is deze *Vlag!* gevuld met allerlei nieuwe rubrieken en deze bestuurspagina is er één van!

Via deze pagina zal ik je elk nummer bijpraten over wat er gebeurt in de vereniging: wat het bestuur heeft ondernomen en nog van plan is, welke activiteiten zijn geweest en nog gaan komen, welke nieuwe initiatieven al zijn opgepakt en waar je zelf nog aan bij kunt dragen. Het wordt dus niet alleen een terugblik, maar zeker ook een uitnodiging om mee te doen.

Er is namelijk heel wat te doen in de wereld van de vlaggenkunde. Voordat ik daarover begin, wil ik echter toch kort terugblikken op het begin van dit jaar. De NVvV is namelijk een nieuwe weg ingeslagen. Een eigen weg. Na een jarenlange verbondenheid met de Stichting Vlaggenparade Rotterdam, splitsen onze wegen. De Algemene Leden Vergadering (ALV) heeft besloten en de statuten zijn er op aangepast.

Dat betekent niet dat de wegen nu uit elkaar gaan lopen. De vlaggenparade blijft partner van de NVvV, net als de Nederlandse Genealogische Vereniging (waar onze bibliotheek is ondergebracht) en steeds meer andere organisaties. Door samenwerking met anderen bereiken we meer en maken we de veelzijdigheid van vlaggen nog beter zichtbaar.

Behalve het wijzigen van de statuten heeft de algemene ledenvergadering ook besloten om per volgend jaar de contributie te verhogen van 25 naar 30 euro. Na ruim tien jaar was een verhoging nodig om

als vereniging ook financieel gezond te blijven. En er is besloten om het huishoudelijk reglement bij de tijd te brengen. Dat staat voor de volgende ALV op de agenda.

Na het terugtreden (na ruim 50 jaar) van Daan van Leeuwen als bestuurslid was een vacature ontstaan. Gelukkig hebben we iemand gevonden om het bestuur weer aan te vullen. Jaap Groen draagt niet alleen nieuwe ideeën aan, maar neemt als directeur van vlaggenfabrikant Semaphore ook een interessant netwerk mee, in Dokkum bijvoorbeeld ...

Een excursie naar de Dokkumer Vlaggencentrale was via Jaaps contacten dus zo geregeld. Op 12 april kregen ruim twintig enthousiaste NVvV-leden een rondleiding door de Friese vlaggenfabriek. Dat smaakt naar meer. Heb jij ook een idee voor een vexillologisch verantwoorde excursie? Of een andere activiteit? Laat het ons weten!

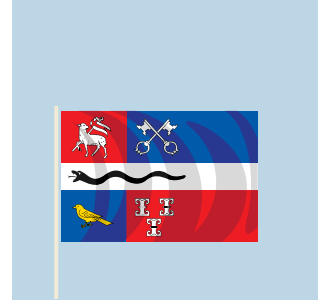
Vlaggen zijn immers overal. Dat willen we zelf zien en dat willen we zichtbaar maken voor anderen. Dat kan het bestuur echter niet alleen. Daar hebben we ook jouw ideeën voor nodig, jouw kennis en jouw netwerk. Zo is er een werkgroep Educatie die bezig is met een lesprogramma over vlaggen voor scholen waar meerdere leden aan deelnemen.

En zo gaat een terugblik op het voorjaar van 2019 over in de plannen voor het najaar: excursies organiseren, lesprogramma's ontwikkelen, het aanschrijven van fondsen voor het digitaliseren van oude nummer van *Vexilla Nostra*... het zijn allemaal initiatieven die de vereniging en de vlaggenkunde verder helpen. Help je mee?

Davied van Berlo
Voorzitter NVvV

Hijzen of niet ?

Onafhankelijk van elkaar geven in deze rubriek drie deskundigen hun mening over een vlag die hen door de redactie is voorgelegd. Dit moet leiden tot discussie over de criteria waaraan een 'goede' vlag zou moeten voldoen. In deze aflevering de nieuwe vlag van de gemeente **De Ronde Venen**.

Mislukt

Bram Bartelts docent primair onderwijs

De gemeente De Ronde Venen komt over als een erg sympathieke gemeente. Toen er een nieuwe ambtsketting nodig was leverden inwoners het zilver en hebben lokale juweliers deze ketting ontworpen en gemaakt. Voor het ontwerp van het nieuwe wapen gingen twee verenigingen, die zich bezighouden met de lokale geschiedenis, om de tafel zitten. En de vlag is het initiatief van Marco van Daalen. Het stoorde Van Daalen al langer dat de gemeente geen officieel erkende vlag had en toen hij in De Ronde Venen kwam wonen vroeg hij de burge-meester of hij een vlagontwerp mocht maken.

Van Daalen kwam niet met één, maar met twaalf ontwerpen en de gemeenteraad heeft voor deze vlag gekozen. Hoe de andere ontwerpen er uit zien heb ik niet kunnen achterhalen. Wel is Van Daalen zelf erg blij met de vlag. 'Dit is één van de mooiste vlaggen van Nederland' zegt hij in het AD.

Het is natuurlijk toe te juichen dat een kersverse inwoner meteen zo bijdraagt aan zijn nieuwe gemeente. Het initiatief past helemaal bij de sympathie en saamenhorige indruk die ik van de gemeente heb. Deze saamenhorigheid komt mooi naar voren in het wapen en in de ambtsketting, maar voor mij minder sterk in de vlag. Een wapen biedt veel mogelijkheden voor het laten zien van eenheid door variatie: je hebt alle tijd om goed de details in je op te laten nemen. Bij een goede vlag is dat juist niet zo, die moet meteen duidelijk zijn. Juist door de vele details is dat bij deze vlag mislukt. Het is erg moeilijk om deze vlag bij windstil weer te herkennen, evenals bij veel regen of wanneer je de vlag van achter ziet. Dat maakt haar niet minder mooi, maar ik zou haar niet hijsen.

Twee stappen verder...

Theun Okkerse ontwerper

zijn gemaakt in deze vlag.

De vlag volgt slaafs het door hen ontworpen gemeentewapen. De Hoge Raad van Adel vond het voorgestelde vlagontwerp wel aan de drukke kant. Deze observatie is juist, er gebeurt veel op de vlag.

Maar wat gebeurt er als de zwarte contouren ontbreken? De tekeningen worden helderder waardoor er een frisser beeld ontstaat en de onderliggende kleurvlakken zijn duidelijker zichtbaar.

Als er met het weglaten van de contour al zo'n verbetering wordt bereikt, wat voor effect heeft het weglaten van de figuren?

Het resultaat is hier te zien. Een prachtig en helder beeld met een boeiende verspringing van

rood naar blauw onder de witte strook. Kan een eenvoudige vlag zoals dit geaccepteerd worden door de gemeenteraad? Zo'n eenvoudig ontwerp zou 'het grote idee' kunnen verbeelden, ieder kleurvlak representeert een voormalige gemeente. Maar of dat voldoende was geweest is de vraag, een lam of een vink spreken mogelijk meer tot de verbeelding dan een kleurvlak. Is deze mogelijkheid ook door b&w en de raad bekeken?

Fusie-gemeenten zijn vaak zo groot dat het onmogelijk is om nog een 'alles-omvattende' vlag te ontwerpen. Het vraagt om herijking van wat zo'n gemeentevlag moet zijn.

En de oudste woonkern- (gemeente)vlaggen zouden in gebruik moeten blijven, je wilt je toch ergens thuis voelen?

Niet hijsen (of herzien).

Ontwerpen is concessies doen

Jurg Blom student religiewetenschappen

Wanneer gemeenten fuseren, moeten er concessies worden gedaan. Dit is ook het geval in De Ronde Venen, dat oorspronkelijk bestond uit vijf (!) verschillende gemeenten. Net zoals de nieuw ontstane gemeente geen 'Mijdrecht-Vinke- en Waverveen-Wilnis-Abcoude' kan heten, moeten er ook in de vlag compromissen worden gesloten. Waar een wapen prima kan bestaan uit vijf figuren, is dat op een vlag simpelweg te veel.

De vuistregel met betrekking tot het ontwerpen van vlaggen waar ik mij persoonlijk aan vasthoud, luidt als volgt: een kind moet de vlag zonder voorbeeld kunnen tekenen. Dit voorkomt dat men te veel gaat priegelen. Dit is in de vlag van De Ronde Venen echter wél aan de hand; met name het Lam Gods zal op een geheel vlag bij het minste of geringste zuchtje wind onherkenbaar worden. Als men bovendien eenmaal aan het priegelen is geslagen, moet dat wel consequent gedaan worden: de zuilen zijn maar matig gestileerd en hadden wat meer aandacht verdiend.

Hoewel het duidelijk is waar de vlagkleuren vandaan komen, blijft de herkomst van de asymmetrie in de onderste en bovenste banen vaag. De omschrijving van de HRvA helpt niet bepaald mee in de zoektocht naar de oorsprong van de asymmetrie: deze 'vergeet' te vermelden dat de vlakken verdeeld zijn over 1/3 van de lengte, niet over de helft.

Desalniettemin zijn de kleuren van de vlag sprekend, en is de vlakverdeling op z'n minst gezegd origineel. De vlag zou zonder figuren al herkenbaar genoeg zijn, en beter tot zijn recht komen wanneer deze aan een vlaggenmast hangt. Nu is-'ie, naar mijn smaak, echter té gedetailleerd en ongeschikt om te hijsen. Niet doen dus!

Koningsdag 2019 in Dordrecht

Sociëteit De Witte, Den Haag

Brabantse vlag als geus op een jacht bij Arkel

Fryske flagge yn Dokkum

Het voetveer van Spijk

Bescheiden eerbetoon aan Nieuw Zeeland

Kinderdijk

De EU op een plint